

Obsah

1. Úvod	1
2. Počátky vzájemných vztahů českého a slovenského národa	2
3. Černovská tragédie a „Luhačovický“ rok 1908	6
4. Vznik Československa	8
5. Slovensko v období meziválečném	9
6. Hlinkova slovenská ľudová strana	10
7. Slovensko v období efemérní druhé republiky	11
8. Slovenský štát	13
9. Přípravy na SNP	14
10. Slovenské národní povstání	17
11. Prozatímní londýnské státní zřízení a teorie právní kontinuity	19
12. Exilová dekretální normotvorba s uplatněním teorie právní kontinuity	20
13. Teoreticko-právní reflexe k otázce právní kontinuity	22
14. Vznik legální Slovenské národní rady po vypuknutí Slovenského národního povstání a její nařizovací pravomoc	24
15. Vývoj vztahů Prozatímního státního zřízení ČSR a Slovenské národní rady v období Slovenského národního povstání	27
16. Obnovování Slovenské národní rady na území osvobozeném sovětskou armádou ..	29
17. Moskevská jednání	31
18. Košický vládní program	32
19. Nařízení č. 30/1945 Zb. n. SNR	34
20. První pražská dohoda	36
21. Druhá pražská dohoda	44
22. Třetí pražská dohoda	48
23. Slovenský podzim 1947 – „malý únor 1948“	54
24. Únor 1948 a Ústava 9. května	57
25. Vývoj postavení slovenských národních orgánů v dalších letech	61
26. Závěr	63
27. Seznam použité literatury	65
28. Seznam zkratk	68
29. Klíčová slova	69

1. Úvod

I v současnosti, kdy dějiny Československa jsou již dvacetiletou minulostí a kdy osamostatněný slovenský národ žije ve svém národním státě, je stále nadčasové zamyšlení se nad genezí postavení slovenského národa, který, spojený s českým národem ve společném státě, v té či oné době svého utváření v rámci Československa různou měrou toužil po národní a státní emancipaci. Úvaha nad touto trvalou, jakkoli v průběhu času měnící se touhou slovenského národa je způsobilá, s ohledem na nedávno dokonané slovenské vymanění se z československého státního soužití s českým národem, ještě mnoho let ovlivňovat a poskytovat poučení Čechům i Slovákům.

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl analyzovat v průběhu let 1944 - 1948 značných změn doznávající postavení Slovenské národní rady jako orgánu ustavivšího se originárně po zahájení Slovenského národního povstání. Slovenská národní rada existovala v úzkém sepětí se slovenským národem, jehož postavení v Československé republice bylo vždy ekvivalentní aktuálnímu postavení Slovenské národní rady.

Zprvu ovšem považuji za podstatné ohlédnout se jak za samotnými kořeny vzájemných vztahů Čechů a Slováků, tak za počátky jejich první spolupráce a uvědomování si jakéhosi pocitu blízkosti. Rovněž je podle mého názoru důležité zamyslet se nad ústavní situací v Československu při jeho vzniku a nad s tím souvisejícím postavením Slovenska v období vzniku Československé republiky, následně v dalších letech takzvané první republiky, druhé republiky, jakož konečně i v časech vyhlášení samostatného Slovenského štátu a v průběhu událostí druhé světové války.

Těžiště této práce bude záviset v analýze kvalitativně neustále sestupujícího postavení Slovenské národní rady, která se přitom po svém zrodu v průběhu Slovenského národního povstání stala novým zdrojem moci v Československé republice, vykonávajíc zpočátku veškerou moc zákonodárnou, výkonnou a vládní na území Slovenska, hlásíc se k obnově československého státu spravovaného principem „rovný s rovným“, avšak rovněž i projevujíc autonomistické emancipační postoje, které

se na Slovensku objevovaly již i před Slovenským národním povstáním, dokonce již krátce po vzniku samostatného československého státu.

Závěr své diplomové práce věnuji definitivnímu upozadění postavení Slovenské národní rady, ke kterému docházelo v příčinné souvislosti s především komunisty prováděným potlačováním slovenských emancipačních snah. Nejvíce byly slovenské emancipační tendence potlačovány zejména počínaje Třetí pražskou dohodou, přičemž nabyly na ještě větší intenzitě po „vítězném únoru 1948“ a v důsledku následně schválené Ústavy 9. května, nadto takový neblahý stav státoprávního postavení Slovenska v Československu se v nejbližších letech neměl zlepšit.

Přeji si, aby má práce zprostředkovala jak mně, tak ostatním hlubší proniknutí do problematiky soužití slovenského národa s národem českým ve společném československém státě, jelikož se jedná o poměrně nedávné dějinné období přesahující jistě svým významem – nejen – do dnešní doby.

2. Počátky vzájemných vztahů českého a slovenského národa

Jakkoli do konce 18. století existovalo v Čechách zemsky chápané vědomí „českosti“, podobně jako na Moravě existovalo zemské moravanství, na Slovensku bylo rozhodující uherské statní vědomí, a to i navzdory jistému vědomí slovanskému, existentnímu u tamějšího obyvatelstva taktéž. I přesto již tehdy ve vztahu Čechů a Slováků existovalo určité integrující vědomí blízkosti.

Proces utváření moderního národa českého a slovenského, tedy jak česko-německé, tak slovensko-maďarské oddělování na základě namnoze osobních rozhodnutí jednotlivých lidí, probíhal do jisté míry souběžně. Pokud jde o sebevymezení Slováků oproti Čechům, existovalo zde naznačené vědomí blízkosti spojené s jazykovou jednotou, které bylo zesíleno jednak neexistencí kodifikace spisovného slovenského jazyka před slovenskou jazykovou odluhou provedenou Ludovítem Štúrem roku 1843, jednak tím, že slovenští evangelíci používali starou češtinu, resp. bibličinu jako

bohoslužebný jazyk. Vědomí blízkosti ovšem korigovalo vědomí odlišnosti, jež spočívalo ve vývoji obou národů v jiných státních útvarech, což implikovalo diferenciaci v jejich historickém vědomí a v sociální struktuře.

V 1. polovině 19. století národně-emancipační proces u Čechů i Slováků probíhal zejména v rovině jazykové a literární. Představa jednoty jazykové a literární pak měla za následek – vycházejíc z Herderových představ o národu a z německého romantismu - představu o jednotném „českoslovanském“ národě.

Česko-slovenské vztahy odvíjející se zejména v jazykovou a literární formě povýšila revoluce v roce 1848 do polohy politické. Na Slovanském sněmu zasedali společně s Čechy štúrovci a schválili rezoluci plédující za uznání Slováků a Rusínů za národ v Uhrách.

S ohledem na program české politické reprezentace zvláště je třeba zmínit F. Palackého návrh rakouské ústavy se zakotvením autonomie pro historické celky Čechy a Moravu („české historické (státní) právo“) z podzimu roku 1848. Na jaře roku 1849 již F. Palacký podal návrh na federalizaci Rakouska s připojením Slováků z Uher k české jednotce, a to již ne toliko na principu historickém, ježto Slovensko nikdy netvořilo samostatný historický celek, nýbrž na principu kombinovaném historicko-národnostním, což by ovšem, jak Palackému na druhou stranu uniklo, znamenalo popření existence Slováků v etnickém a kulturním smyslu. Obecně vzato, program české politické reprezentace vycházel z tzv. historického práva. Jelikož nebyl slučitelný s programem německým, nemohl se prosadit a zašel na úbytě. Kromě toho český politický program nebyl slučitelný ani s programem slovenským, který vycházel z jiných předpokladů než z tzv. historického práva, viz níže.

Politický program Slováků, vycházející z práva přirozeného, požadoval ve skutečnosti federalizaci Uher, přičemž jeho vyjádřením se staly *Žiadosti slovenského národa* ze dne 10. května 1848, schválené manifestačně na lidovém shromáždění v Liptovském Mikuláši. Slovenský program nebyl slučitelný s programem maďarským, a tedy ani ten nedošel svého uplatnění v praxi, když maďarská vláda *Žiadosti* odmítla, což vyústilo ke vzniku historicky první Slovenské národní rady (SNR) a slovenskému povstání v září roku 1848. Je zjevně patrné, odkud si téměř o jedno sto let později vzal

inspiraci slovenský domácí odboj při tvorbě a především pojmenování orgánu přebírajícího za slovenského národního povstání veškerou státní moc.

Po revoluci a následně během tzv. bachovského absolutismu až do roku 1860 se česko-slovenský vztah na několik let vrátil do roviny jazykové, ovšem ihned po pádu Bachova absolutismu v roce 1860 nabyl politické dimenze opět v souvislosti s vydáním říjnového diplomu císaře Františka Josefa I., který traktoval uznání národních a historických individualit. Nadále však trvala programová neslučitelnost politických představitelů českých a slovenských z důvodu jejich východisek položených na odlišných základech, jak je řečeno výše. V únoru roku 1861 byla přijata tzv. Schmerlingova ústava, jež z valné části popřela zásady podané říjnovým diplomem císaře Františka Josefa I., leč alespoň proklamovala říši jako mnohonárodnostní stát, v němž měla být dána možnost autonomního jazykového a kulturního vývoje jednotlivým národnostem, což se nakonec mohlo uplatnit pouze v západní části monarchie vzhledem k již v roce 1861 zvláštnímu postavení Uher, což předznamenalo odlišný vývoj Slovenska od českých zemí, neboť vznikla politická hranice mezi Moravou a Slovenskem. Slovinci se v roce 1861 sice ještě prezentovali státoprávním programem známým jako *Memorandum národa slovenského*, které v návaznosti na státoprávní požadavky z roku 1848 a vzhledem k vydání říjnového diplomu a únorové ústavy obsahovalo základní slovenské požadavky. Vytýčilo slovenské etnické území jako tzv. *Okolie* s vlastním školstvím a správou, přičemž správním centrem *Okolia* se měla stát Banská Bystrica. Současně bylo v programu žádáno, aby slovenština byla uznána úředním a vyučovacím jazykem, dále Slovinci požadovali přiměřené zastoupení v horní komoře uherského sněmu a uznání národní svébytnosti, avšak oproti požadavkům z roku 1848 již v *Memorandu* nebyl uveden požadavek samostatného zákonodárního sněmu.¹ Program v *Memorandu* obsažený přinesl drobné ústupky v kulturní a školské oblasti vzhledem k příklonu Slovinců k rakouské politice v době jejího konfliktu s politikou maďarskou, a tak mohla se souhlasem Vídně v roce 1863 v Martině vzniknout *Matica Slovenská*, celonárodní kulturní spolek jako centrum národního dění. Jinak ale program v podstatě nedošel naplnění, poněvadž byl v rozporu s maďarskou politikou maďarizace, která na Slovensku nabyla silnějších rozměrů

¹ RYCHLÍK, J.: *Češi a Slovinci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1997. 360 s. ISBN 80-88880-10-6. str. 23 an.

zvláště po rakousko-uherském vyrovnání roku 1867. Maďarští politici totiž slovenské politické činitele namnoze považovali za vlastizrádce právě pro jejich dřívější příklon k politice rakouské. Slováci se již po rakousko-uherském vyrovnání nemohli spolehnout na případnou ochranu Vídně před perzekucemi, jelikož slovenská otázka již tehdy byla ryze uherským vnitropolitickým problémem.² Jelikož v rakouské a maďarské části monarchie uplatňovala se různá národnostní politika, vyvíjeli se Češi kulturně nadále poněkud rychleji než Slováci, tvořila se zde poměrně úspěšně společnost mající rysy vyvinuté občanské společnosti, zatímco společnost ve slovenském prostředí velice za společností českou zaostávala. Byl tak zpomalen i vývoj česko-slovenských vztahů, kdy část Čechů o Slovácích mnoho nevěděla, část je považovala buďto v podstatě za Čechy, anebo za uherskou větev československého národa, zájem české společnosti o Slovensko obstarávali tzv. slovakofilové jako např. Karel Kálal. K malému průlomu v česko-slovenské spolupráci došlo vznikem již formálního spolku slovenských studentů *Detvan* v roce 1882, z něhož se později rekrutovala generace *hlasistů*, anebo např. v budoucnu stálá postava československé politické scény – Dr. Vavro Šrobár. Ne nepodstatným bylo i následné založení organizace *Československá jednota* v květnu roku 1895. Důležité je zmínit též Masarykovu myšlenku česko-slovenské vzájemnosti a koncepci, jíž bylo vytvoření politického československého národa složeného z dvou etnických národů. Svě stoupence si tato myšlenka našla na Slovensku především mezi tzv. *hlasisty*, ale i u martinského centra. Slováci chápali „československý národ“ z naprosté většiny ve smyslu politickém, kdežto Češi i ve smyslu etnickém. Česko-slovenská spolupráce přesto přese všechno nebyla nikterak rychlá, nadto ji poměrně úspěšně brzdili Maďaři. V roce 1907 se však stala událost, jejíž důsledky posílily intenzitu a koordinaci česko-slovenských vztahů.³

² SCHELLE, K., VOJÁČEK, L.: *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2007. 450 s. Právo. ISBN 978-80-87071-43-4. str. 161 an.

³ RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1997. 360 s. ISBN 80-88880-10-6. str. 34 an.

3. Černovská tragédie a „Luhačovický“ rok 1908

V říjnu roku 1907 připravovalo se slavnostní vysvěcení kostela ve slovenské vesničce Černová nacházející se poblíž Ružomberoku. Tento kostel pomáhal vystavět zdejší rodák Andrej Hlinka, jenž původně toužil, jsa svým povoláním kněz, ono vysvěcení sám provést, ovšem vinou svých „nežádoucích“ politických aktivit souvisejících s uherskými parlamentními volbami konanými v roce 1906 byl v květnu roku 1906 spišským biskupem Alexandrem Párvym nejprve zbaven ružomerské fary, načež následně mu byl biskupskou suspenzí zapovězen i samotný výkon kněžského povolání, a tedy nesměl vysvěcení kostela v Černové provést, avšak chtěl této události, zprvu plánované na počátek října 1907, alespoň být osobně přítomen. Datum akce vysvěcení bylo biskupem Párvym opakovaně posunováno, a sice až na neděli 27. října roku 1907, a proto Andrej Hlinka hned při prvním posunutí data odjel na Moravu za účelem několika vystoupení. Mezitím biskup Párvy povolal do Černové duchovní na onu osudnou neděli 27. října, které provázeli uherští četníci. Černovští obyvatelé naproti tomu byli rozhořčeni tím, že vysvěcení jimi vybudovaného kostela měl provést někdo jiný než zdejší rodák a hlavní patron stavby. Došlo tak ke střetu s uherskými četníky, kteří neváhali užít svých zbraní, což se projevilo tragickými konsekvencemi, když ve střetu zahynulo patnáct černovských občanů.⁴

Maďarská brutalita získala mnoho pozornosti v českém i světovém tisku, reagovali na ni čeští poslanci říšského sněmu. K významným projevům solidarity se Slováky došlo zejména v Praze. Tamější městská rada odsoudila a protestovala proti maďarské zvůli jménem všeho pražského obyvatelstva, pořádaly se v Praze též sbírky podporující černovské sirotky, uspořádal se rovněž velký počet přednášek Andreje Hlinky za obrovské účasti posluchačů, přičemž již 2. listopadu 1907 konala se na pražském Žofině první z takových přednášek. Do 30. listopadu, než byl Hlinka povolán do výkonu trestu, stihl měsíc denně přednášet v Praze, jakož i jiných větších českých a moravských městech, což zde přineslo významné poznání Slovenska a prohloubení ideje

⁴ STEHLÍK, M., LUKEŠ, M., JUNEK, M., & TAMCHYNA, R.: *Naše osmičky: Československé dějiny 20. století v osmičkových předělech*. 1. vyd. Praha: Radioservis, 2008. 98 s. ISBN 978-80-86212-82-1. str. 11 an.

československé jednoty. Přednášky A. Hlinky vyvolaly další soudní proces, během kterého zazněla osudná historická věta: „Či sa to maďarským bratom páči abo nie, preda zostane večnou pravdou, že my Slováci sme s Čechmi jedno plemä, jedna osveta, jeden národ...“⁵

Černovskou tragédií o Slovensko vyvolaný zájem projevil se též na půdě Československé jednoty, organizace vzniknuvší v květnu roku 1895 původně především za účelem podpory českého etnika v etnicky nečeských oblastech Čech, Moravy a Slezska. Československá jednota mezi lety 1906-1908 přiklonila své aktivity k československým vztahům, a tedy dosavadní aktivity jedinců „slovakofilů“ nahradila činnost organizace. Pražské ústředí Československé jednoty vytvořilo na přelomu let 1907-1908 návrh na konání společných porad Čechů a Slováků. Místem konání společných porad byly nakonec zvoleny lázeňské Luhačovice a poprvé se zde čeští a slovenští představitelé sešli za účelem debat o věcech překračujících již meze pouhé kulturní spolupráce v srpnu roku 1908, načež od tehdy se takto následně scházeli každoročně pravidelně a systematicky, někdy i vícekrát v průběhu roku. „Luhačovický“ rok 1908 se, po tragickém „černovském“ roce 1907 taktéž stal jistou hranicí, od které se kvalitativně změnilo vnímání, kooperace a koordinace reprezentantů národa českého a slovenského.⁶ Z těch známějších či významnějších, kdož se luhačovických porad zúčastnili, lze zaznamenat např. Svetozára Hurbana Vajanského, Matúše Dulu, Dr. Ivana Dérera, Milana Hodžu, Ferdiše Jurigu a Dr. Vavra Šrobára.⁷ Slovenští politici soustředili se v té době na snahu o vytvoření orgánu, který by zastřešil všechny slovenské politické strany (Slovenská národní rada), počínaje rokem 1908 počaly se povlovně objevovat úvahy o politickém spojení Čechů a Slováků. České politické strany měly slovenskou otázku ve svých programech zahrnutou jen marginálně, jediný, kdo alespoň nějakým způsobem, sic nikoli systematickým, zahrnoval Slovensko do svého politického konceptu, byl prof. T. G. Masaryk, resp. jeho Pokroková strana. Ostatní proslovenské aktivity byly založeny stále spíše na osobních přátelských vztazích. Vypuknutí 1. světové války kvalitativně posílilo význam česko-slovenských

⁵ ROTNÁGL, J.: *Praha a Slováci*. Praha: Detvan, 1927. 19 s. str. 17.

⁶ STEHLÍK, M., LUKEŠ, M., JUNEK, M., & TAMCHYNA, R.: *Naše osmičky: Československé dějiny 20. století v osmičkových předělech*. 1. vyd. Praha: Radioservis, 2008. 98 s. ISBN 978-80-86212-82-1. str. 16 an.

⁷ ROTNÁGL, J.: *Češi a Slováci: Vzpomínky a úvahy nad dopisy a zápisky z let 1907-1918*. Praha: J. R. Vilímek, 1945. 276 s. str. 20-21.

vztahů, jež posunulo do nové polohy, dosud těžko představitelné. Myšlenka společného státu se objevila v plné síle, tak jako se pod vlivem válečných událostí postupně otevíraly, načež zcela otevřely cesty k jejímu naplňování.⁸

4. Vznik Československa

Po skončení 1. světové války se Rakousko-Uhersko definitivně vojensky i hospodářsky rozpadlo a na jeho území vznikl samostatný československý stát, jednak jako důsledek vojenské porážky rakousko-uherské monarchie v 1. světové válce, jednak jako důsledek stupňujících se vnitřních odstředivých sil. Dne 17. října 1918 prof. T. G. Masaryk doručil prezidentu W. Wilsonovi tzv. Washingtonskou deklaraci, která obsahovala slavnostní vyhlášení o československé nezávislosti, a na jejím základě dne 18. října 1918 W. Wilson odpověděl Ústředním mocnostem v reakci na jejich mírovou nabídku ze dne 5. října 1918. V odpovědi W. Wilson dal Čechům a Jihoslovanům právo na sebeurčení, samostatnost a zdůraznil rakouské vládě, že musí jednat přímo s československou vládou v Paříži. Dne 27. října 1918 ministr zahraničních věcí G. Andrassy zaslal nótu prezidentu W. Wilsonovi, v níž přistoupil na tzv. čtrnáct Wilsonových bodů, což si česká veřejnost vyložila jako kapitulaci rakousko-uherské monarchie a nový samostatný československý stát začal být masově provoláván.⁹

Dne 28. října 1918 vyhlásil v Praze Národní výbor československý samostatný československý stát zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n., který vešel ve známost též jako tzv. recepční norma.¹⁰ Tento zákon v zájmu stability, tj. plynulého chodu života, a v zájmu zamezení bezprávního stavu přebíral rakouský a uherský právní řád a rakouskou a uherskou veřejnou správu, čímž na území nově vzniklého Československa vznikl právní dualismus, vzhledem k odlišnému právnímu a správnímu vývoji v Předlitavsku a Zalitavsku. Národní výbor československý se stal ústředním orgánem se zákonodárnou a výkonnou pravomocí. Jako reprezentant Slováků jej doplnil Dr. Vavro Šrobár.

⁸ STEHLÍK, M.: *Češi a Slováci 1882-1914: Nezřetelnost společné cesty*. 1. Vyd. Praha: Togga, 2009. 170 s. ISBN 978-80-87258-16-3. str. 135 an.

⁹ SCHELLE, K., VOJÁČEK, L.: *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2007. 450 s. Právo. ISBN 978-80-87071-43-4. str. 210.

¹⁰ GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Svazek I*. Praha: Karolinum, 2005. 584 s. ISBN 80-246-1027-2. str. 40.

Situace na Slovensku byla poněkud složitější. Dne 30. října se v Martině ve velké síni Tatra banky bez vědomí o vzniku Československa v Praze sešlo shromáždění, jež oficiálně ustavilo Slovenskou národní radu, která usnesla Deklaraci slovenského národa, známou též jako „Martinskou deklaraci“, hlásící se k myšlence společného státu národů českého a slovenského. V deklaraci ještě nebyly zcela jasně vyjádřeny představy o uspořádání společného státu, ale společný stát byl zřetelně proklamován, Slováci byli deklarací prohlášeni, ve smyslu jazykovém a kulturněhistorickém, za součást jednotného československého národa, který má českou a slovenskou větev.¹¹

5. Slovensko v období meziválečném

Při začleňování nového státu sehrálo významnou úlohu Ministerstvo pro správu Slovenska, kreované zákonem č. 64/1918 Sb. z. a n. o mimořádných přechodných ustanoveních na Slovensku v prosinci roku 1918.

Dne 29. února 1920 byla přijata Ústava, která poprvé celkově upravovala základní vztahy v Československu vycházejíc z ústavy americké, francouzské 3. republiky a rakouské prosincové ústavy z roku 1867. Text ústavy pocházel od J. Hoetzela, jako politický autor ústavy je označován A. Švehla. Ústava koncipovala jako nositele suverenity československý, dvojjediný, politický národ při zachování kulturně jazykové odlišnosti, což bylo jedinou možností, jak tehdy utvořit většinový státoprávní národ, ovšem právě touto ústavní koncepcí bylo oběma národům upřeno právo na seberealizaci, právo na svébytnost. Vrcholní státní představitelé, k uvedení postačí příklad T. G. Masaryka, neuznávali ani český ani slovenský národ, leč byli zastánci tzv. čechoslovakismu, kterýžto pojem nabýval s postupem doby stále více pejorativních konotací, zvláště pak v budoucnu od dob l'ud'ácké diktatury. Přečte-li se ke koncepci československého dvojjediného národa poměrně nízké zastoupení Slováků na

¹¹ SCHELLE, K., VOJÁČEK, L.: *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2007. 450 s. Právo. ISBN 978-80-87071-43-4. str. 211.

centrálním vládnutím, jsou nasnadě vnitřní konflikty a konsekventní vyústění situace zejména v roce 1939.¹²

6. Hlinkova slovenská ľudová strana

První politickou stranou, která obnovila na Slovensku činnost po vzniku Československa, byla Slovenská ľudová strana (SL'S). Právě v této politické straně byly takřka od samého jejího obnovení imanentní myšlenky autonomismu, a to zejména z toho důvodu, že určité katolické vrstvy slovenské společnosti pociťovaly svoji identitu jako odlišnou od identity české. Již v roce 1922 vzešel od této politické strany první oficiální návrh na autonomii Slovenska vycházející z představy suverenity slovenského národa, druhý autonomistický návrh byl podán v roce 1930 a třetí za již poněkud změněných vnitřních, ale i mezinárodních podmínek v roce 1938. V roce 1925 se Slovenská ľudová strana před parlamentními volbami přejmenovala na Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu (HSL'S) v zájmu odlišení se od též na Slovensku kandidující Šrámkovy ČSL. V parlamentních volbách roku 1925 HSL'S zvítězila při svém nejlepším volebním výsledku za celé období prvorepublikové ČSR. Dne 27. ledna 1927 vstoupila HSL'S po komplikovaném vyjednávání do vlády tzv. panské koalice. V červnu 1927 bylo rozšířeno zemské (krajinské) zřízení na Slovensko, které se stalo samostatnou zemí (krajinou), jako orgán státní moci byl zřízen zemský (krajinský) úřad, v jehož čele stál zemský (krajinský) prezident subordinovaný ministru vnitra. Uzákonění zemského zřízení mohlo vyhlížet vzhledem k již dřívějšímu požadavku slovenské autonomie jako jistý ústupek, ovšem kompetence zemských institucí byly omezené a spíše než o rozšíření samosprávy došlo k posílení centralismu, resp. byrokracie.

Dne 1. ledna 1928 uveřejnil V. Tuka v deníku *Slovák* právně-filozofickou úvahu v článku *V desiatom roku Martinskej deklarácie*, v němž se odvolával na neexistující tajnou klauzuli k Martinské deklaraci, podle níž Slováci souhlasili s připojením k ČSR pouze na zkušební lhůtu deseti let, z čehož Tuka dovozoval, že pokud do 30. října 1928

¹² RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1997. 360 s. ISBN 80-88880-10-6. str. 126-127.

nedojde k úpravě československého poměru, přestane být Slovensko součástí ČSR a nastane tzv. právní vakuum (*vacuum iuris*). Tuka byl v následném trestním řízení dne 5. října 1929 odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody v délce 15 let za vlastizradu a špionáž. Záhy, dne 8. října vystoupila HSL'S na protest proti Tukovu odsouzení z vlády a přešla do opozice.

V třicátých letech se projevovaly závažné důsledky hospodářské krize, začal se projevovat fašismus, vnitřní i vnější odstředivé síly. Pokud jde o HSL'S, tato postupně při odmítnutí demokracie zaujala fašistické pozice, inspirujíc se politickými režimy Portugalska, Španělska a v případě části mladých l'ud'áků i nacionálně socialistického Německa. Vzhledem k tomu, že autonomistické úsilí zaštiťovala fašizující politická strana, nemůže být překvapivým, že situace vyústila v letech 1938-1939 v rozbití Československa.¹³

7. Slovensko v období efemérní druhé republiky

V září 1938 nastala pro autonomistické snahy Slováků ta nejpříhodnější chvíle. Sled událostí byl rychlý. Dne 15. září došlo ke schůzce N. Chamberlaina s Hitlerem, dne 19. září vyzvaly vlády Francie a Velké Británie ČSR k přijetí anglo-francouzského plánu. Obě vytvářela na ČSR tlak na dobrovolné odstoupení pohraničního území. Dne 22. září odstoupila vláda M. Hodži a nahradila ji úřednická vláda v čele s generálem J. Syrovým. Dne 23. září se uskutečnila další schůzka mezi Hitlerem a Chamberlainem, jejímž výsledkem byly zatím nejsilnější Hitlerovy nároky, které československá vláda 25. září odmítla, současně vyhlásila mobilizaci. 29. září byla čtyřmi mocnostmi, a sice Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií, podepsána k tíži ČSR bez účasti jejich zástupců *Mnichovská dohoda*, akt porušující československou suverenitu z hlediska mezinárodního práva, ale i z hlediska práva vnitrostátního ústavního. Československá vláda, která nebyla k jednání přizvána, se diktátu za daných okolností podrobila a počátek konce československého státu byl nasnadě. Prezident E. Beneš abdikoval 5. října 1938.

¹³ RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1997. 360 s. ISBN 80-88880-10-6. str. 113 an.

V důsledku Mnichovské dohody a následné Vídeňské arbitráže ze dne 2. listopadu 1938 přišlo zmrzačené Československo o více než 40 000 km² svého území a téměř 5 milionů obyvatel, z nichž více než 1 milion tvořili Češi a Slováci. Průmysl byl oslaben o přibližně 40% své dosavadní kapacity. Účinné pohraniční pevnosti zůstaly na odstoupeném území.

V období po Mnichovské dohodě se situace v ČSR prudce zhoršovala. Vzhledem k drastickému okleštění území republiky nastala pro Německo příhodná situace k případné anexi ČSR. Zhoršila se též vnitřní politická situace, jelikož po *Mnichovu* byly oslabeny pozice vládních stran, zatímco HSL'S získala na Slovensku dominantní postavení, a proto opět začala, nyní ještě důrazněji, prosazovat své autonomistické požadavky, právo na sebeurčení, resp. právo na svébytnost, vycházejíc z předpokladu suverenity (svrchovanosti) slovenského národa. Situaci v ČSR mj. přitížil i hromadný příchod obyvatel z pohraničí, což neúnosně zatěžovalo i hospodářskou politiku.

HSL'S svolala na 6. října shromáždění, kterého se účastnily i ostatní slovenské komunistické strany vyjma KSČ z ideologických důvodů. Z jednání vzešla diktátem HSL'S dohoda o budoucím státoprávním uspořádání Slovenska v rámci Československa - tzv. *Žilinská dohoda*, která mocenskými prostředky prosadila autonomii Slovenska. *Žilinskou dohodu* doprovodil též *Manifest slovenského národa*. Pražská vláda reagovala na výsledky jednání v Žilině tím, že účelově obnovila již deset let zrušený institut ministerstva pro správu Slovenska a již 7. října ministrem s plnou mocí pro správu Slovenska jmenovala J. Tisa, kterého současně pověřila sestavením první slovenské vlády, již schválila ve složení F. Ďurčanský a Matuš Černák za HSL'S a P. Teplanský s J. Lichnerem za stranu agrární.

Slovenským orgánům, tj. slovenské vládě a slovenskému sněmu vláda centrální přenechala veškeré kompetence v záležitostech Slovenska až do definitivního legislativního vyřešení otázky autonomie. V působnosti centrálních pražských orgánů zůstala toliko zahraniční politika, národní obrana, měna, společný rozpočet, váhy, cla, doprava a pošty, míry, váhy. Slovensko se nyní nově nazývalo Slovenskou krajinou, ČSR se fakticky stalo federací s názvem Česko-slovenská republika. Legislativní reglementace autonomie našla svůj výraz v Ústavním zákoně o autonomii Slovenské krajiny, který byl přijatý dne 19. listopadu 1938 jako ústavní zákon č. 299/1938 Sb. z. a

n. Záhy v prosinci 1938 konaly se na Slovensku jediné, zcela zmanipulované, volby, na jejichž základě se ustavil nový sněm a byla též sestavena nová vláda, jejímž předsedou se stal J. Tiso.

8. Slovenský štát

Německo nebylo plně saturováno přisvojenými pohraničními oblastmi Čech a Moravy, ale intendovalo přímo začlenit území Čech a Moravy do rámce Německé říše. Dosavadním hrází omezující německé záměry byla v tuto chvíli opět Mnichovská dohoda, jejíž signatáři se zavázali garantovat územní celistvost zbytku Česko-Slovenska. Německo tedy mocensky zasahovat nechtělo, čímž by dohodu porušilo přímo, v důsledku čehož by signatářské mocnosti, zejména Velká Británie či Francie byly povinny – hypoteticky – zasáhnout. Jevila se Hitlerovi příhodnějším podpora Slovenska co do jeho separatistických tendencí, jelikož vyhlásilo-li by Slovensko samostatnost, Česko-Slovensko by se rozpadlo a Mnichovská dohoda by již Hitlera nezavazovala.

Prvním projevem naznačené německé taktiky bylo setkání Hitlera s V. Tukou, kterému Hitler naznačil své sympatie a svou podporu samostatnému státu. Dne 21. února 1939 přednesl J.Tiso na zasedání sněmu Slovenské krajiny programové vyhlášení vlády, jež předjímalo budování samostatného státu. Dne 13. března pak Hitler dokonce pozval J.Tisa a F. Ďurčanského do Berlína, přičemž setkání byl přítomen ještě J. von Ribbentrop. Slovenským představitelům bylo dáno jednoznačné doporučení k odtržení a vyhlášení samostatného státu, v opačném případě by bylo Slovensko v podstatě vydáno k „rozebrání“ Maďarsku a Polsku. *„Počas návštevy 13. Marca 1939 musela medzi Hitlerom a Tisom vzniknúť určitá sympatia. V akej miere katolícky kaz Tiso psychologicky zapôsobil na Hitlera sa v tejto práci nedá uvažovať. Hitler Tisovi vždy rád vyšiel v ústrety. Na druhej strane sa Tiso staval voči Hitlerovi ako osobe pozitívne, aj keď církevnú politiku nacistického Nemecka tvrdo odsuzoval. Hitler Tisa napriek*

Ribbentropovým radám, který upřednostňoval Tuku, při rokováních 28. jula 1940 v Salzburgu podržel a aj neskor podporoval.“¹⁴

Dne 14. března 1939 konalo se neveřejné zasedání Snemu Slovenské krajiny, na němž nejprve K. Sidor podal demisi své vlády, načež se slova ujal J. Tiso za účelem obeznámení poslanců s průběhem setkání s Hitlerem a J. von Ribbentropem. Poslanci se poté usnesli na vyhlášení Slovenského štátu, přijali zákon č. 1 Sl. z. o samostatnom Slovenskom štáte. V týž den se Snem Slovenskej krajiny přejmenoval na Snem Slovenského štátu, jehož předsednictvo jmenovalo první vládu s neomezenou vládní a výkonnou mocí, jež se okamžitě ujala své pravomoci. Samotný zákon č. 1 Sl. z. byl samozřejmě protiústavní, obsahoval v § 3 recepční normu, § 4 zákona představoval závažné a ničím neohraňované zmocnění pro vládu, která byla zplnomocněna pro přechodné období k tomu, aby prostřednictvím nařízení vykonala vše potřebné pro udržení pořádku a zabezpečení zájmů Slovenského štátu, což vládě poskytlo bezbřehý prostor pro jakékoli zásahy do všech oblastí fungování státu.¹⁵

Nově tedy vznikl Slovenský štát, který však byl v praxi vazalský, plně závislý na Německu, které Slovenský štát postupnými „dohodami“, někdy i tajnými, totálně ovládalo a podřídilo svým potřebám ve všech oblastech fungování státu. Slovenský štát byl sice některými státy uznán, měl i atributy státu jako sněm, vládu, prezidenta atd., vypadal navenek jako stát autonomní, ale vše bylo pouhou fikcí, vše bylo odvozené od německých intencí, dokonale byly potřeny jakékoli svobody a až do léta 1939 nebylo možno lze na slovenském území zaznamenat ani jakýkoli nekomunistický odboj.¹⁶

9. Přípravy na SNP

Odpor proti nacistickému a fašistickému režimu trval na území českém i slovenském, přičemž jednalo se o odboj probíhající jak na domácí půdě, tak v zahraničí.

¹⁴ HOENSCH, J. K.: *Slovensko a Hitlerova východná politika. Hlinkova slovenská ľudová strana medzi autonómiou a separatizmom 1938 – 1939*. Bratislava: Veda, 2001. ISBN 80-224-0693-7. str. 123 an.

¹⁵ ZAVACKÁ, K.: *Ústavný vývoj na Slovensku v období od 6. 10. 1938 do apríla 1945. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek V*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČAV, 1992. 165 s. ISBN 80-85270-09-9. str. 51 an.

¹⁶ JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja)*. Bratislava: EPOCHA, 1969. 536 s. str. 14.

Zahraniční odboj lze třídit na komunistický a nekomunistický. Centrem komunistického byla Moskva a jeho hlavním představitelem K. Gottwald. Moskevský komunistický odboj sjednotil a řídil veškerou komunistickou emigraci, přičemž jeho ideovou linií – měnící se v závislosti na aktuálních míněních Sovětského Svazu - byla porážka l'ud'áků spojená se sociální revolucí a zároveň obnova demokratického Československa úzce napojeného a opírajícího se o Sovětský Svaz. Centrem nekomunistického odboje byl Londýn a jeho hlavním představitelem E. Beneš. Londýnský odboj, reprezentovaný prezidentem, vládou a zahraniční armádou, měl tu výhodu, že byl západními demokratickými státy mezinárodně uznán za dočasnou československou vládu. Právě na londýnském odboji spočívalo zpočátku, do roku 1941, hlavní břemeno důležitosti. Československá londýnská vláda si přála pokud možno co nejpřesnější obnovu předmnichovských poměrů.

Domácí odboj nutně nabízel jiné způsoby činnosti či protiněmeckého odporu než odboj zahraniční, neboť probíhal v hluboké ilegalitě bez možnosti cokoli veřejně proklamovat. Mezi hlavní aktivity domácího odboje, který dle historických faktů sehrál v konečném součtu rozhodující úlohu v protifašistickém boji, bezesporu patřila zpravodajská činnost, pomoc pronásledovaným osobám a uprchlíkům z protektorátu, špionáž, šíření nezákonného protiněmeckého tisku, sabotáže a jiné způsoby rezistence. Tak jako zahraniční odboj, i domácí lze dělit na komunistický, orientovaný na Moskevské vedení KSČ, a nekomunistický (občanský), sestávající z příslušníků a přívrženců bývalých občanských celostátních politických stran, orientovaný na dočasné Londýnské státní zřízení.

Občanský odboj ze své první části tendoval pokud možno k restaurování předmnichovského státního uspořádání v souznění s londýnskou státní reprezentací, hlavním stoupencem tohoto tzv. prvorepublikového čechoslovakismu byl na Slovensku Dr. Vavro Šrobár, resp. odbojové skupiny Flóra či Justícia Demec, Victoire, Obrana národa či Kavárník. Druhá část představitelů z řad bloku občanského, zejména dřívější proautonomistická větev agrárníků na čele s J. Ursínym, neměla zájem na obnovení ČSR v předmnichovských intencích, neb tomu již zkrátka neodpovídala slovenská realita, jelikož slovenský národ byl již dotvořen.

Se zřetelem k uvažovanému komunistickému odboji je třeba sdělit, že Komunistická strana Slovenska byla až do povstání jedinou organizovanou protifašistickou stranou, jiných jednoduše nebylo.¹⁷ Komunisté zprvu propagovali sovětské Slovensko, jež měli za cíl zřídít, a to až do roku 1941 pod vlivem moskevských instrukcí, což ovšem znemožňovalo sjednocení mas, vytvoření široké antifašistické fronty a národně-osvobozovací akce, jelikož na tvorbě sovětského Slovenska nemohl mít zájem občanský blok. Bylo tedy zřejmé, že domácí odboj se bude muset sjednotit a učinit programový vzájemný kompromis, který byl by přitažlivý širokým masám, což znamenalo pro komunisty opuštění myšlenky sovětské moci na Slovensku a návrat k idejím spoluzítí Čechů a Slováků v rámci obnoveného Československa, pro část občanského bloku bylo potřebné uvědomit si skutečnost změněné situace na Slovensku, kdy svébytný slovenský národ může v rámci obnoveného Československa setrvat pouze na zásadě „rovný s rovným“, čímž striktní návrat před *Mnichov* není možný.

Takový politický program nakonec nabídla ona dřívější autonomistická část agrárníků vedená J. Ursínym a autonomističtí komunisté-intelektuálové na čele s G. Husákem.¹⁸ Oba proudy domácího odboje měly nakonec stejný cíl, a sice obnovu Československa s rozdíly reflektujícími svébytnost slovenského národa.

Až do roku 1943 fungovaly na území Slovenska odbojové složky komunistické i občanské paralelně, bez vzájemné spolupráce z důvodu jiné orientace spojené s rozdílným vztahem k zahraničnímu odboji, implicity z důvodu rozdílných idejí. Občanský blok nadto působil poměrně roztržštěně jako pouhý komplement zahraničního odboje jsa představován převážně výše uvedenými nesjednocenými izolovanými odbojovými skupinami, které spojovala orientace na Londýn, ale které vzájemně nekooperovaly vinou svých nevyhraněných ideových postojů mnohdy porůznu korelujících s osobními názory a zájmy lídrů těchto odbojových skupin.

V této nepřítli jasně situaci se J. Ursíny, reprezentant tzv. autonomistického křídla někdejší agrární strany, a lidé s ním spolupracující obrátili na komunisty s cílem dosáhnout dohody o sjednocení odboje. Tomuto svědčila i aktuální atmosféra doprovázející podepsání československo-sovětské smlouvy ze dne 12. 12. 1943, jakož i

¹⁷ Gustáv, H.: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní 3. Vydanie*. Bratislava: Pravda, 1974. 683 s. str. 41.

¹⁸ RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1997. 360 s. ISBN 80-88880-10-6. str. 231.

návštěva E. Beneše v Moskvě, tak jako i teheránská schůzka Roosevelta, Churchilla a Stalina. Tak se rychle konkretizovaly formy společného slovenského celonárodního odboje představitelů obou politických bloků, což nakonec dospělo k politickému konsenzu a k vydání programového dokumentu, který, známý jako Vánoční dohoda, byl podepsaný před Vánoce 1943. Vánoční dohodou se zřídil ilegální společný odbojový orgán - Slovenská národní rada, která se dle dokumentu měla stát jediným reprezentantem politické vůle slovenského národa doma.¹⁹ Rovněž se vytvořilo vedení tohoto orgánu, které sestávalo – paritně – ze třech komunistů (K. Šmidke, G. Husák a L. Novomeský) a ze třech zástupců bloku „občanského“ (J. Ursíny, J. Lettrich a M. Josko). Zpráva o vzniku politické dohody, resp. Slovenské národní rady byla zaslána na vědomí E. Benešovi a československé londýnské vládě.²⁰ E. Beneš s dohodou a vytvořením SNR souhlasil. Slovenskou národní radu doplnili na počátku následujícího roku I. Horváth a P. Zaťko.

Slovenská národní rada, z důvodu své ilegality zatím málo početná, usilovala záhy po svém vytvoření o spojení s vzrůstajícím odbojem v armádě, skýtajícím materiální zdroje a tím i velké možnosti pro odboj. Pod vedením podplukovníka generálního štábu J. Goliana, jenž byl v březnu 1943 dekretem E. Beneše jmenován velitelem vojenské části odboje na Slovensku, vzniklo tzv. Vojenské ústředí, které počalo osnovat plán příprav a zabezpečení povstání, kterého se účastnili vysocí důstojníci slovenské armády, a tedy i armáda se ze své velké antifašistické části zapojila do širokého sjednocujícího se rámce odboje, uznávajíc cíle a zásadní postavení SNR v rámci odbojové činnosti.

10. Slovenské národní povstání

Ilegální Slovenská národní rada nakonec nestihla úspěšně dokončit všechny potřebné kroky přípravy na celonárodní povstání z důvodu nekontrolovatelné a zesilující činnosti partyzánských oddílů, která měla zprvu za následek vyhlášení stanného práva bratislavskou vládou, poté začátek vojenského obsazování Slovenska Němci dne 29.

¹⁹ PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie: Dokumenty*. Bratislava, Vydavateľstvo politickej literatúry, 1965. 1218 s. str. 125

²⁰ Gustáv, H.: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní 3. Vydanie*. Bratislava: Pravda, 1974. 683 s. str. 88.

Srpna 1944, které přimělo J. Goliana k nařízení bojové pohotovosti vojenských jednotek, které tímto vyzval k boji a povstání slovenského lidu se počalo.²¹

Povstání vůči mohutné přesile trvalo téměř dva měsíce za neustálého zmenšování povstaleckého svobodného území. Dne 25. října 1944 přestěhovalo se Předsednictvo SNR a vojenské velení z ohroženého centra povstání, kterým byla Banská Bystrica, do Donoval. Banská Bystrica padla 27. října 1944. Téhož rozhodlo Předsednictvo SNR s vojenským velením o upuštění od frontálního boje, jež nahradilo partyzánským způsobem boje, členové SNR se současně rozešli do hor, kde nadále pokračovali v národně-osvobozovacím boji, jakkoli již neorganizovaném.²² Jakmile přestalo existovat povstalecké území, musel boj nutně přejít do jiných forem, přičemž ozbrojenou formou národně-osvobozovacího zápasu byla masová partyzánská válka. Nejednalo se tedy v žádném případě o kapitulaci, nýbrž o toliko o novou situaci.²³

Slovenské národní povstání bylo sice poraženo, ovšem svou intenzitou a rozsahem se zasadilo o revokaci náhledu mocností na Slovensko, které bylo zařazeno mezi vítězné státy druhé světové války po bok spojenců, což se později mohlo ve svých pozitivích plně projevit při poválečném vyjednávání. Mezitím pomalu špěla druhá světová válka ke svému závěru. Jde-li o slovenské území, jeho většina byla osvobozena 4. dubna 1945. 5. dubna 1945 přiletěla z Moskvy do Košic E. Benešem jmenovaná nová československá vláda, jež se ujala své funkce a vyhlásila Košický vládní program, obecně označovaný za program národní a demokratické revoluce. Za předpokladu, že by Slovenská národní rada bývala udržela alespoň nějaké povstalecké území, bylo by její postavení upravené níže pojednaným Košickým vládním programem možná silnější.

²¹ SCHELLE, K., VOJÁČEK, L.: *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2007. 450 s. Právo. ISBN 978-80-87071-43-4. str. 314 an.

²² RÁKOŠ, E., RUDOHRADESKÝ, Š.: *Slovenské národné orgány 1943-1968*. Bratislava: Slovenská archívna správa, 1973. s. 547. str. 56.

²³ Gustáv, H.: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní 3. Vydanie*. Bratislava: Pravda, 1974. 683 s. str. 561.

11. Prozatímní londýnské státní zřízení a teorie právní kontinuity

Po definitivním rozbití společného česko-slovenského státu Německem ve dnech 14. a 15. březnu 1939 aktivizovaly se domácí i zahraniční síly nesmířivší se s danou situací a bojující za znovuoobnovení Československa. Jde-li o zahraniční odboj, v jeho čele se prosadil E. Beneš, který sjednocoval emigraci, usiloval o zřízení nových, mezinárodně uznaných, vrcholných státních orgánů v zahraničí a o prosazení mezinárodního uznání teze tzv. právní kontinuity, tedy myšlenky, že Československá republika nepřestala ani po Mnichovské dohodě ze dne 29. září 1938, ani po následné březnové okupaci nacistickým Německem mezinárodně-právně existovat, nýbrž stále jako subjekt mezinárodního práva trvá, jakkoli nalézá se ve stavu ústavní nouze, tedy nemůže prozatímně vykonávat svá svrchovaná (suverénní) práva, jelikož k tomu nemá orgány s výjimkou části Německu nepředaných československých zastupitelských úřadů. E. Beneš považoval nacistickou okupaci za nikoli definitivní stav vycházející argumentativně z premisy nesmíření se obyvatel se ztrátou suverenity a státní samostatnosti a ze dvou premis náležejících do oboru mezinárodního práva veřejného. První z nich byla neexistence mezinárodněprávního titulu opravňujícího Německo k anexi území, druhou byla neaplikovatelnost obyčejové normy o debelaci právě z důvodu nepředání některých zastupitelských úřadů Německu. E. Beneš prosazoval teorii právní kontinuity, resp. obnovení Československa prvorepublikového, nikoli druhorepublikového, okleštěného Mnichovskou dohodou, neboť E. Beneš odmítal *Mnichov* neuznáváje jej za platný ani z hlediska mezinárodněprávního, ani z hlediska norem vnitrostátních, naopak měl jej za příčící se oběma druhům těchto norem a neplatný od samého počátku, i s ohledem na to, že byl později zdrojem všeho špatného a Německem v březnu 1939 zcela nerespektován. Benešova snaha o mezinárodní oduznání Mnichovské dohody jejími signatáři souvisela i s kontinuitou jeho prezidentské funkce, resp. s neplatností jeho demise na prezidentský úřad podané 5. října 1938.

Postupem času a válečných událostí dosáhl E. Beneš ze strany (nejen) spojenců *de facto* i *de iure* uznání československé prozatímní vlády, která spolu s ním jako

prezidentem a Státní radou vytvořila v zahraničním Velké Británii systém Prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci, nadaného po dobu války nespornou státní suverenitou. Rovněž úspěšně zahraniční emigrace přiměla (nejen) signatáře Mnichovské dohody k jejímu odzúnaní. Pouhými dílčími neúspěchy československého exilu bylo nedosažení ze strany Velké Británie jednak prohlášení Mnichovské dohody jako neplatné od samého počátku, jednak prohlášení o uznání kontinuity Československa, což se ovšem v budoucnu vyřešilo faktickou cestou.²⁴

12. Exilová dekretální normotvorba s uplatněním teorie právní kontinuity

Prozatímní státní zřízení ČSR v Londýně překlenulo stav ústavní nouze v okupované ČSR, která zpočátku neměla orgánů, jež by mohly vykonávat suverenitu ČSR. Vytvoření Prozatímního státního zřízení a následné umožnění vydávání primárních právních předpisů (dekretů) prezidentem nebylo možné na základě litery ústavy ČSR z roku 1920, která nejsou autoritativním základním zákonem republiky nepředvíдалa pravomoc prezidenta vydávat normativní právní akty se silou zákona. Nebylo-li doslovného znění ústavy umožňujícího takový postup, byla proto dekretální pravomoc prezidenta dovozena z ducha, smyslu, hodnot a základních zásad ústavy s přihlédnutím k tomu, že suverénní lid vyjádřil svou činností s dekrety legitimní souhlas.²⁵

Ústavní dekret prezidenta republiky č. 1/1940 Úř. věst. čsl. o ustavení Státní radě zřídil Státní radu jako jakousi symbolickou politickou reprezentaci, která měla fungovat jako jakýsi zatímní parlament. Státní rada byla poradním sborem prezidenta republiky E. Beneše, obecně orgánem Prozatímního státního zřízení ČSR se spíše pomocnými a kontrolními pravomocemi.

Samotné dekretální období, trvající až do ustavení Dočasněho národního shromáždění 28. října 1945, se započalo vydáním ústavního dekretu prezidenta

²⁴ MARŠÁLEK, P.: *Protektorát Čechy a Morava: Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. Praha: Karolinum, 2002. s. 348. ISBN 80-246-0302-0 str. 167 an.

²⁵ BEŇA, J.: *Slovensko a Benešove dekréty*. Bratislava: BELIMEX, s. r. o., 2002. s. 251. ISBN 80-89083-22-6 str. 15.

republiky č. 2/1940 Úř. věst. čsl. o prozatímním výkonu moci zákonodárné, který stanovil, že k úkonům prezidenta republiky podle § 64 odst. 1 ústavní listiny z roku 1920, ke kterým byl vyžadován souhlas Národního shromáždění, bude nadále potřebný souhlas vlády. Těmito úkony bylo např. prezidentovo oprávnění zastupovat stát navenek, uzavírat mezinárodní smlouvy, vyhlášovat válečný stav apod. Vedle tohoto ustanovení ústavní dekret stanovil oprávnění prezidenta republiky vydávat právní předpisy ve formě dekretů na návrh vlády, které měli kontrasignovat předseda vlády nebo její členové. Obsahem ústavního dekretu byly tři paragrafy, které přenesly zákonodárnou pravomoc na prezidenta a vládu, čímž změnily dosavadní princip parlamentní demokracie, ovšem ustanovení ústavního dekretu měla za cíl dočasné vyřešení stavu ústavní nouze. Období trvání dekretálního období založeného ústavním dekretem č. 2/1940 Úř. věst. čsl. lze časově rozdělit jednak na Londýnské exilové období, jednak na období ohraničené jmenováním vlády prezidentem E. Benešem dne 4. dubna 1945 v Košicích a ustavením Dočasného Národního shromáždění, v kterémžto období druhém se přeneslo těžiště tvorby dekretů do vlády

Mimořádně významným dekretem napravujícím nepořádek v právním řádu a stanovícím právní kontinuitu s předmnichovským právním řádem byl ústavní dekret prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl. o obnovení právního pořádku. Jeho hlava I. stanovila, že právní předpisy československého státu z doby nesvobody, tj. předpisy vydané od 30. září 1938 do 4. května 1945, nejsou součástí československého právního řádu, neboť nepocházejí ze svobodné vůle československého lidu jakožto suveréna. Oproti tomu byly jako součást československého právního řádu uznány právní předpisy vydané do 29. září 1938, čímž byla vyjádřena právní kontinuita s předmnichovským právním řádem. Předpisy z doby nesvobody, jakkoli uznané neplatnými, směly být výjimečně použity na zcela přechodnou dobu v souladu s československou zákonodárnou mocí, a to pouze v případě, že se nepříčily znění nebo demokratickým zásadám ústavní listiny a že se nejednalo o předpisy z oboru trestního práva hmotného, trestního práva procesního, práva rodinného a osobního. Tatáž hlava I. ještě určila, že dekrety prezidenta vydané na základě ústavního dekretu č. 2/1940 Úř. věst. čsl. podléhají ratihabici po válce nově ustaveným československým zákonodárným sborem, který tak učinil ústavním zákonem č. 57/1946 Sb. Kdyby bývalo k přijetí takového zákona nebylo došlo, měly dekrety prezidenta na základě ustanovení v hlavě I.

uvažovaného ústavního dekretu pozbytí platnosti, nepozbyly-li by platnosti již dříve z jiného důvodu, šest měsíců po dni, kdy se sejde Národní shromáždění. Hlava II. zakotvila podmínky, za nichž bylo lze se domáhat eventuálního zrušení či změny soudních a správních rozhodnutí z doby nesvobody. Hlava III. vyhrazovala zvláštnímu zákonu reglementaci reparace škod vzniklých v období nesvobody a hlava IV. vyhradila vládnímu nařízení, aby určilo rozsah dočasného úřadování soudů a správních úřadů zřízených v době nesvobody.²⁶

Nesporně důležitým dekretem byl rovněž ústavní dekret č. 10/1944 Úř. věst. čsl. o dočasné správě osvobozeného území ČSR, kterým byl zřízen úřad pro správu osvobozeného území v čele s vládním delegátem, jímž byl jmenován ministr F. Němec, jenž byl vybaven mnohými pravomocemi na osvobozeném území, jakkoli *via facti* plnil nakonec spíše úlohu zprostředkovatele mezi Prozatímním státním zřízením a povstaleckou Slovenskou národní radou. Ústavní dekret č. 10/1944 Úř. věst. čsl. byl vydán v návaznosti na československo-sovětskou dohodu z 8. května 1944 o poměru mezi československou správou a sovětským vrchním velením po vstupu sovětských vojsk na československé území.

13. Teoreticko-právní reflexe k otázce právní kontinuity

Nezahrneme-li na tomto místě do úvah o právní kontinuitě vznik legální Slovenské národní rady z důvodu níže uvedeného výkladu o legálním ustavení tohoto orgánu, je nám třeba říci, že Benešova teorie právní kontinuity se až do Slovenského národního povstání a s tím souvisejícího vzniku SNR plně prosazovala, připravujíc vše pro obnovení předválečné ČSR v předmnichovských intencích. Z hlediska teoretických úvah lze však seznat, že teze právní kontinuity nebyla plně logicky soudržná.

Pokud jde o otázku kontinuity československého státu, která spadá pod pojem právní kontinuity, pak je čistě pod vlivem učení normativistů ztotožňujících stát s jeho právním

²⁶ ZIMEK, J.: *Ústavnost a český ústavní vývoj*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 179 s. ISBN 80-210-3058-5. str. 112 an.

řádem možné dovést diskontinuitu ústavního dekretu č. 2/1940 Úř. věst. čsl., která nastala jeho vydáním, které nekryla ústava z roku 1920. Otázkou rovněž může být, zdali vydáním ústavního dekretu č. 2/1940 Úř. věst. čsl. a ústavního dekretu č. 11/1940 Úř. věst. čsl., tedy revoluční změnou ústavní listiny z roku 1920, nedošlo k přerušení dosavadní právní souvislosti a konsekventní ztrátě totožnosti ČSR.

Vydělíme-li z pojmu právní kontinuity dílčí pojem kontinuity právního řádu, je rovněž možné Benešovo pojetí právní kontinuity podrobit logickým reflexím z různých úhlů pohledu. Tak připustíme-li jako jedinou relevantní kategorii legalitu a legitimitu do úvahy nepřibereme, pak lze považovat ústavní dekret č. 2/1940 Úř. věst. čsl. za nové ohnisko československého právního řádu. Ten který náhled na (formální i materiální) kontinuitu právního řádu může také podstatně ovlivnit obsah ústavního dekretu č. 47/1945 Sb. o Prozatímním národním shromáždění. Může tedy na jedné straně být podpořen ten argument, že teprve vydáním ústavního dekretu č. 47/1945 Sb. nastala v Československu kontinuita právního řádu, ovšem na druhé straně se lze setkat s názory, které s ústavním dekretem č. 47/1945 Sb. spojují diskontinuitní zvrát, od něhož se již o kontinuitu právního řádu v Československu nemohlo jednat. Jak vidno, na základě stejných premis lze uvažováním dojít k naprosto odlišným logickým závěrům. Některé dobové názory na kontinuitu právního řádu do značné míry souvisely také s tím, zda samotní jejich autoři byli přívrženci komunistických idejí či nikoli, tedy zda tyto autoři byli stoupenci revoluce, anebo restituce. Po únorové revoluci se jednoznačně prosadilo dogma o absolutním diskontinuitním zlomu ve vztahu k předchozímu vývoji.²⁷

²⁷ MARŠÁLEK, P.: *Protektorát Čechy a Morava: Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. Praha: Karolinum, 2002. s. 348. ISBN 80-246-0302-0 str. 177 an.

14. Vznik legální Slovenské národní rady po vypuknutí Slovenského národního povstání a její nařizovací pravomoc

Dne 1. září 1944 v návaznosti na vypuknutí celonárodního povstání na Slovensku dne 29. srpna se ustavila jako ústavně-politický vrcholný orgán slovenského odboje legální Slovenská národní rada (dále také jako „SNR“) a chopila se moci, řízení povstání a přihlásila se ke spolupráci se zahraničním londýnským odbojem, v souladu s nímž dle svého prohlášení chtěla usilovat o vytvoření nové Československé republiky, která ovšem měla být vystavěna na principu rovnoprávnosti národů českého a slovenského. Téhož dne přijala Slovenská národní rada Deklaraci SNR, v níž prohlásila, že na Slovensku přebírá nejvyšší zákonodárnou, vládní a výkonnou moc, a to až do doby vzniku demokratickým způsobem ustavených slovenských orgánů. Svým prvním nařízením ze dne 1. září 1944 SNR stvrdila deklarované převzetí veškeré moci zákonodárné, vládní a výkonné na Slovensku.²⁸ Rovněž dne 1. září 1944 přijala SNR ještě nařízení č. 2 a č. 3/1944 Zb. n. SNR.

Podle nařízení č. 1/1944 Zb. n. SNR tedy Slovenská národní rada převzala výkon veškeré zákonodárné, vládní a výkonné pravomoci na Slovensku, což uskutečňovala vydáváním nařízení SNR majících právní sílu zákonů. Nařízení SNR na rozdíl od Benešových dekretů nepodléhala pozdější ratihabici. Zákonodárná činnost SNR byla původní, originární, nebyla odvozena ani z ústavní listiny z roku 1920, ani od státní moci Slovenského štátu, neboť jeho existenci SNR neuznávala. Zákonodárná činnost SNR byla též neomezená a výlučná na celém území Slovenska včetně okupovaného jižního Slovenska. Zákonodárná činnost SNR se ovšem neopírala ani o znění, ani o ducha Ústavy ČSR, ale vycházela z ideje suverenity slovenského národa, jehož všechny demokratické a pokrokové složky a směry vedoucí protiněmecký boj se sjednotily a utvořili SNR mající původní status. Nařízení č. 1/1944 Zb. SNR mělo revoluční povahu, z ústavněprávního hlediska se na jeho základě SNR stala druhým ohniskem zákonodárné moci na československém území, resp. druhým ohniskem

²⁸ KUKLÍK, J.: *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů: Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. Praha: LINDE Praha, a. s., 2002. 511 s. ISBN 80-72013-52-1. str. 215

československého právního řádu a prolomila tak dokonale Benešovu teorii právní kontinuity. Protože pravomoc SNR byla na slovenském území výlučná, vyloučila na slovenském území platnost i účinnost dekretů prezidenta republiky vydávaných v londýnském exilu, jakkoli byly tyto vydávány jako celostátní. SNR neuznávala Ústavu ČSR z roku 1920, dále neuznávala jakýkoli zásah londýnského Prozatímního státního zřízení. SNR dokonce neuznávala ani ústavněprávní existenci ČSR, ačkoli vyjádřila svoji shodu s československým zahraničním odbojem. SNR se přihlásila k bratrskému soužití národa slovenského s národem českým v nové Československé republice, která se má teprve ustanovit a uspořádat na základě pozdější definitivní dohody. Tím byly odmítnuty ideje čechoslovakismu spočívající v jednotném československém národě a položeny základy k budoucí asymetrii ve vytváření státu.

Druhý paragraf nařízení č. 1/1944 Zb. n. SNR obsahoval tzv. recepční normu, která byla koncipována naprosto odlišně oproti ústavnímu dekretu o obnovení právního pořádku. Ten recipoval toliko ústavní a jiné právní předpisy, které vycházely ze svobodné vůle československého lidu a které byly vydány do 29. září 1938 včetně, zatímco SNR v paragrafu druhém svého prvního nařízení vyjádřila vůli ponechat v platnosti všechny zákony, nařízení a opatření s výjimkou těch, jež odporovaly republikánsko-demokratickému duchu. Tento protikladný postup SNR vyvolal v Československu vznik právního dualismu. Ustanovením § 2 tohoto nařízení tak vznikl právně revoluční cestou samostatný, na československém právním řádu nezávislý, slovenský právní řád ustavující se slovenské státnosti.

Nařízení č. 2/1944 Zb. n. SNR bylo publikační normou. Upravilo vyhlášení nařízení SNR ve *Zbierke naradiení* SNR a stanovilo subsidiární účinnost nařízení jeho vyhlášením, pakliže v nařízení nebylo stanoveno jinak.

Z prvních třech nařízení přijatých 1. září 1944 zvláštní zřetele hodné je rovněž nařízení č. 3/1944 Zb. n. SNR o zřízení ústředních úřadů, kterým se vytvořilo Předsednictvo SNR a devět pověření Sloveské národní rady v čele s pověřenci řídicími jednotlivé rezorty, přičemž pověřenci byli členy SNR. Předsednictvo SNR se stalo zároveň nejvyšším orgánem moci vládní a výkonné v administrativní doméně a připravovalo plenární zasedání SNR. Co se týče struktury moci, je zřejmé, že v SNR se koncentrovala veškerá moc, tj. moc zákonodárná, výkonná a vládní. Takový systém

koncentrace veškeré moci v jednom státním orgánu se někdy nazývá direktoriálním, anebo vládou konventu. V souvislosti se počtem pověření se je třeba zmínit nařízení č. 8/1944 Zb. n. SNR, jež zvýšilo počet pověření na jedenáct. Postavení pověřenců se dotýkalo také nařízení č. 37/1944 Zb. n. SNR, které pověření vymezilo jako orgány státní správy, které státní správu vykonávají jménem SNR z jejího pověření, čímž v podstatě došlo k dělbě orgánů SNR, když pověření byly orgány státní správy, zatímco plenum SNR se stalo orgánem státní moci. Pověření však náležela k orgánům SNR, od které nebyla oddělena, jakkoli částečně se svou povahou vyčleňovala, čímž byl do jisté míry naznačen jejich budoucí vývoj.

Jakmile se v průběhu října 1944 začalo jevit zřejmým, že Slovenské národní povstání bude vojensky poraženo a zanikne tím povstalecké území, konalo se v tomto období naposledy zasedání Slovenské národní rady dne 23. října 1944. Bylo rozhodnuto po zhodnocení válečných okolností, že nebude dočasně možné svolávat plenum SNR a že členové SNR přejdou na jiný způsob boje. Z těchto důvodů bylo jednomyslně přijato poslední nařízení z období Slovenského národního povstání, které bylo nadáno ústavně-právní relevancí a státoprávní povahou, a sice nařízení č. 40/1944 Zb. n. SNR o dočasném zplnomocnění Předsednictva Slovenské národní rady a členů Slovenské národní rady. Nařízení bylo svým charakterem zmocňovací, přeneslo všechny pravomoci SNR stanovené v § 1/1944 Zb. n. SNR a pravomoc ústředních úřadů zřízených na základě nařízení č. 3 a č. 8/1944 Zb. n. SNR na Předsednictvo SNR, které ony pravomoci mohlo dále delegovat na jednotlivé členy SNR. Nařízením č. 40/1944 Zb. n. SNR se zdárně vyřešila situace, jelikož stále existoval orgán, který mohl jednat v zastoupení Slovenské národní rady a jejím jménem v jakékoli nastalé situaci. Zbývá dodat, že zplnomocnění dané Předsednictvu nebylo časově neomezené, nýbrž mělo trvat do té doby, než bude opětovně možné konání plenární zasedání SNR. Předsednictvo SNR koncentrovalo veškerou moc, čehož později využilo v tzv. košickém období SNR od 21. února 1945 do 10. dubna 1945. S vojenskou porážkou Slovenského národního povstání Slovenská národní rada ztratila faktickou moc na slovenském území, ale díky

zmocňovacímu nařízení č. 40/1944 Zb. n. SNR trvala moc Slovenské národní rady alespoň *de iure*.²⁹

15. Vývoj vztahů Prozatímního státního zřízení ČSR a Slovenské národní rady v období Slovenského národního povstání

Po vypuknutí Slovenského národního povstání se na slovenském území konstitovala Slovenská národní rada jako nový vrcholný orgán, nový zdroj moci představující slovenský domácí odboj. Jistým spolupracovníkem, ale zároveň i protipólem Slovenské národní radě byl exilový londýnský odboj, který až do slovenského národního povstání úspěšně prosazoval teorii právní kontinuity. Muselo tedy dojít k vzájemným vztahům, konfrontacím a vyjádřením, které postupně vyjasňovaly danou realitu.

Prvním významnou událostí v tomto smyslu ve formě dokumentu byla radiotelegraficky zasláná zpráva československé vlády Slovenské národní radě datovaná 24. září 1944, jež pojednávala o úlohách vládního delegáta, jmenovaného na základě shora uvedeného ústavního dekretu č. 10/1944 Úř. věst. čsl., což československá vláda zdůvodnila podepsáním československo-sovětské smlouvy z 8. května 1944 o poměru mezi československou správou a sovětským vrchním velením po vstupu sovětských vojsk na československé území. Na základě československo-sovětské smlouvy měl vyslaný vládní delegát převzít správu osvobozeného území, jakmile mu bude v intencích smlouvy sovětským vojenským velením odevzdáno. Vládní delegát se při plnění svých úkolů měl řídit právními předpisy ČSR vydanými do 29. září 1938 včetně, dekrety prezidenta republiky a právními předpisy vydanými v zahraničí československou vládou. Dále vládou zasláný dokument ze dne 24. září 1938 pojednával o slovenské otázce a o vztahu slovenských a exilových orgánů, předkládaje návrhy řešení. V dokumentu byla Slovenská národní rada koncipována jako Zemský

²⁹ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právního poriadku*. Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 100 an.

národní výbor, kterému sice přísluší v duchu československé ústavy z roku 1920 zajišťovat na povstaleckém území vše, co situace vyžaduje, avšak současně stál v dokumentu požadavek na předběžnou dohodu SNR s prezidentem republiky a československou vládou ve věcech vyžadujících formální souhlas prezidenta, anebo vlády. Pokud jde o řešení slovenské otázky, tu se československá vláda v dokumentu vyjádřila poněkud vágně, určíc, že poměr Čechů a Slováků dojde řešení až v situaci po osvobození Československa, a to na zásadě rovnosti a bratrského porozumění.³⁰

Tato zpráva československé vlády byla v ostrém rozporu s na Slovensku vznikuvší realitou a Slovenská národní rada na ni příkře reagovala usnesením SNR o vzájemném poměru domácího a zahraničního odboje dne 29. září 1944. Slovenská národní rada se v tomto usnesení přihlásila k Československé republice, kterou označila za společný stát třech slovanských národů, a sice Čechů, Slováků a Karpatských Ukrajinců spravujících se principem rovného s rovným. Dále Slovenská národní rada uznala zahraniční odboj, který ocenila a uznala též jeho pravomoci Prozatímního státního zřízení spojené se zastupováním státu navenek. Slovenská národní rada se rovněž přihlásila ke spolupráci se zahraničním odbojem, kterou označila za potřebnou. Co ovšem Slovenská národní rada zásadně negovala, to bylo nadřazené postavení vládního delegáta nad slovenskými domácími orgány, což považovala za přičící se principu demokracie a úplně znehodnocující domácí odboj.³¹ Slovenská národní rada odevzdala své usnesení o vzájemném poměru domácího a zahraničního odboje prezidentovi E. Benešovi v Londýně v říjnu 1944 prostřednictvím delegace SNR ve složení J. Ursíny, L. Novomeský a pplk. Mirko Vesel. Prezidentovou reakcí na usnesení SNR bylo stanovisko z 5. listopadu 1944, jež řešilo otázku jednotného československého národa, jakož i otázku poválečného uspořádání Československa. Jde-li o politickou strukturu republiky, prezident E. Beneš replikoval, že bude řešena až doma v osvobozené ČSR právoplatnými činiteli, přičemž načrtl své představy, z nichž vyplývala tvorba třech hlavních centrálních institucí s nově upravenými kompetencemi, kterými měly být centrální sněm, prezident republiky a vláda republiky. Republika se měla skládat ze čtyř zemí, a sice Čech, Moravy, Slovenska a Podkarpatské Ukrajiny, přičemž každá ze zemí

³⁰ PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie: Dokumenty*. Bratislava, Vydavateľstvo politickej literatury, 1965. 1218 s. str. 573-576.

³¹ PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie: Dokumenty*. Bratislava, Vydavateľstvo politickej literatury, 1965. 1218 s. str. 600-601.

měla mít zemský sněm a zemskou exekutivu a měla být rozdělena na okresy s okresním zastupitelstvem a okresní exekutivou a na obce s obecním zastupitelstvem a obecní exekutivou. Podle Benešových představ měla být zakotvena všeobecná decentralizace státní správy směrem shora dolů, a to jak decentralizace zákonodárné pravomoci z centrálního sněmu do zemských sněmů, dále okresních a obecních zastupitelstev, tak decentralizace exekutivní pravomoci z republikové vlády do zemských a následně okresních a obecních exekutiv. Co do úpravy konkrétního stupně kompetencí zemského sněmu a zemské exekutivy Slovenska odkázal E. Beneš na budoucí dosažení dohody o tomto předmětu, na základě které se pak měly stanovit kompetence zemského sněmu a zemské exekutivy i u ostatních zemí. Lze se zřejmě domnívat, že zejména formulace o zemích nebyla v souladu s představami SNR požadujícími jakýsi typ volnější federace.

K otázce jednotného československého národa prezident E. Beneš zejména obezřetně odmítl, že by se mělo nařizovat, vnucovat, anebo zákonem předepisovat, že existuje národ československý.³²

Vzhledem ke skutečnosti, že válečná situace na slovenském povstaleckém území se zhoršovala, nebylo dále prostoru pro konkrétnější výměnu představ o budoucím státoprávním uspořádání Československa. Po porážce Slovenského národního povstání na konci října 1944 přešli členové SNR na jiný bojový úsek, některým z nich se podařilo dostat se na území kontrolované sovětskou armádou a právě z těchto členů SNR byla zanedlouho v Košicích ustavena „Delegace SNR pro osvobozené území“.

16. Obnovování Slovenské národní rady na území osvobozovaném sovětskou armádou

Již od konce roku 1944 bylo pomalu osvobozováno území východního Slovenska sovětskou armádou. Na osvobozeném území proto znovu začala působit správa Slovenské národní rady, která zde se stala řídicím centrem pro osvobozené území. Zmocněná delegace SNR, která sestávala z těch členů, kteří se po porážce Slovenského národního povstání dostali na území kontrolované sovětskou rudou armádou, vytvořila

³² PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie: Dokumenty*. Bratislava, Vydavateľstvo politickej literatury, 1965. 1218 s. str. 805 an.

21. ledna 1945 v Trebišově náhradou za pověřenectva „úřady delegace v čele s referenty“. Jakmile byly osvobozeny Košice, bylo zde přemístěno sídlo SNR a vytvořena dne 30. ledna 1945 „Delegace SNR pro osvobozené území“, která spolupracovala s rudou armádou, přebírala v intencích československo-sovětské dohody ze dne 8. května 1944 od sovětských úřadů prostřednictvím vládního delegáta moc nad osvobozeným územím, na němž si podřizovala vznikající orgány místní státní správy – národní výbory, přičemž svoji činnost oficiálně zahájila dne 1. února 1945. Zásady své nadcházející politiky osvětlila SNR v Manifestu SNR, který vydala 4. února 1945. Dne 21. února 1945 přijalo Předsednictvo SNR nar. č. 1/1945 Zb. n. SNR o ústředních úřadech, kterým zřídilo, opětovně, pověřenectva, jichž se ustanovilo dvanáct, v čele s pověřenci, které určilo Předsednictvo SNR a kterým ještě mohlo Předsednictvo SNR určit, každému z nich, zástupce. I přes ustanovení pověřenectev zachovala se doposud jednota státní moci SNR, ježto Sbor pověřenců institucionalizoval se zatím pouze jako společné zasedání, které jako společné zasedání na řešení mezirezortních a společných věcí svolával a předsedal mu některý z členů Předsednictva SNR. Postupné oddělování výkonné a vládní moci od moci zákonodárné, potažmo institucionální vydělování se Sboru pověřenců ze Slovenské národní rady zahájilo až nařízením č. 27/1945 Zb. n. SNR ze 7. dubna 1945, které počalo přenášet moc výkonnou a vládní na Sbor pověřenců, avšak ani tehdy ještě nedošlo k definitivnímu osamostatnění tohoto orgánu moci výkonné a vládní, ježto Sbor pověřenců se považoval za tak či onak podřízený orgánům Předsednictva a pléna Slovenské národní rady. V čele Sboru pověřenců setrvalo kolektivní Předsednictvo SNR. Sbor pověřenců jako collegium, jakož i jednotliví pověřenci se spravovali závaznými směrnicemi vydanými právě Předsednictvem, anebo plénem SNR.³³

Dne 2. března 1945 vydala SNR s ohledem na svůj záměr budoucího uspořádání Československa usnesení známé též jako „Stanovisko a požadavky slovenského národa“, které bylo jakousi směrnicí pro delegaci, jež byla též den vybrána, aby se účastnila nadcházejících moskevských jednání s představiteli londýnské vlády. Z usnesení vyplývaly požadavky k nové československé vládě směřující k tomu, aby uznala svébytnost slovenského národa a potvrdila platnost nařízení č. 1/1944 Zb. n.

³³ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 145.

SNR, které nadalo SNR veškerou zákonodárnou, vládní a výkonnou mocí na Slovensku. Slovenská národní rada tím chtěla docílit negaci ústavně zakotvené existence československého národa. Usnesení se dále zabývalo otázkou dělby moci. Do výlučné kompetence celostátní vlády, za současného přiměřeného zastoupení a respektování slovenských hledisek, měla dle usnesení připadat oblast zahraničního obchodu, zahraničních vztahů a národní obrany. Do společné kompetence celostátní vlády a Slovenské národní rady měly náležet otázky železnic, pošt a telegrafů, rekonstrukcí a financí. Dále byl usnesením vznesen i požadavek na výlučnou kompetenci pověřenectev, která měla skýtat věci resortu vnitra, školství a osvěty, spravedlnosti, pozemkové reformy a jiné. Dočasně se dále mělo Slovensko stát samostatným celním a měnovým územím, třebaže se počítalo s pozdějším sjednocením. S takovým politickým programem, který se blížil koncepci federativního státoprávního uspořádání, byla vyslána delegace SNR k jednáním do Moskvy s představiteli londýnské vlády dne 7. března 1945. SNR však měla oslabené vyjednávací pozice vzhledem k porážce Slovenského národního povstání, po kterém ztratila moc na slovenském území a po kterém její členové odešli do hor, čímž byla ztracena kontinuita moci, kterou nemohlo nahradit ani výše popsané zmocňovací nařízení č. 40/1944 Zb. n. SNR. Kdyby, hypoteticky, Slovenské národní povstání ubránilo alespoň nějaké povstalecké území, zřejmě by se delegace SNR v Moskvě prosazovala poněkud snáze.

17. Moskevská jednání

Moskevská jednání, vedená ve dnech 22. – 29. března 1945, dotkla se všech politických otázek souvisejících s utvářením nové vlády a samozřejmě i „slovenské otázky“. Moskevská jednání byla v podstatě jednáním tří subjektů. Prvním z nich byla SNR složená ze zástupců občanského a komunistického bloku, druhým česká emigrace londýnská, složená z národních socialistů, lidovců a pravicových sociálních demokratů a třetím česká emigrace moskevská, sestávající z levicových sociálních demokratů a komunistů). Jednání však de facto byla jednáním politických stran, které měly sestavit Národní frontu, tj. vládní koalici.

Především se v Moskvě jednalo o strukturu a složení nově utvářené ústřední vlády, kde došlo k menším sporům o počet slovenských členů vlády, kdy londýnská emigrace přála si méně zastoupených Slováků pětadvacetičlenné vládě, zatímco delegace SNR společně s moskevskou emigrací prosazovali větší počet slovenských členů, a sice devět. Nakonec došlo ke kompromisu a složení budoucí vlády se dohodlo. Nová vláda v dohodnutém složení z moskevských jednání byla jmenována 4. dubna 1945 v Košicích.

Moskevská jednání probíhala bez výraznějších názorových neshod vyjma budoucí VI. hlavy vládního programu, která měla upravit česko-slovenský poměr. Jednoznačně se neprosadily pokusy mající za cíl obnovení předmnichovského čechoslovakismu. SNR zcela neústupně trvala na svých stanoviscích, vycházejíc ze svého usnesení ze dne 2. března 1945. Londýnská reprezentace sice odmítla koncepci SNR blížící se federativnímu státoprávnímu uspořádání, ale celkově nakonec spíše ustoupila a SNR tak uhájila svá stanoviska téměř zcela, s výjimkou některých požadavků, jež byly ponechány na dobu pozdější.³⁴

18. Košický vládní program

Jakmile se začátkem dubna 1945 dostavili představitelé československého státu z Moskvy do Košic, byla zde 4. dubna 1945 jmenována nová československá vláda ve složení vyplývajícím z kompromisní výsledné dohody z moskevských jednání. Vláda měla 25 členů. Předsednictvo vlády bylo šestičlenné, sestávající z předsedy a pěti místopředsedů, z nichž každý reprezentoval jednu politickou stranu, a tedy všechny politické strany byly v předsednictvu vlády rovnoměrně zastoupeny. S cílem založení rovnoprávného zastoupení obou národů byly při ministerstvu zahraničí, zahraničního obchodu a národní obrany zřízeny funkce státních tajemníků, přičemž byl-li ministrem Čech, státním tajemníkem byl Slovák a naopak. První schůze vlády konala se již den poté, 5. dubna 1945. Na této první schůzi vlády byl zároveň předsedou vlády, Z. Fierlingerem, vyhlášen vládní program, známý také jako Košický vládní program.

³⁴ RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1997. 360 s. ISBN 80-88880-10-6. s. 252 an.

Košický vládní program, mnohokrát označovaný K. Gottwaldem (nikoli zcela adekvátně) jako program národní a demokratické revoluce, implikoval postupné opouštění principů parlamentní demokracie, byl programovým základem, od něhož se postupně odvíjel proces směřující k nastolování autoritativního režimu v Československu, který se stal skutečností počínaje únorem 1948, odkdy v Československu vládla jediná strana. Z této perspektivy je třeba zmínit Košickým vládním programem založený politický systém Národní fronty, která sdružovala všechny politické strany jako strany vládní, čímž se omezil politický pluralismus a vyloučila opozice. Dále Košický vládní program vytvořil soustavu národních výborů, které představovaly orgány státní správy a samosprávy a konečně se Československá republika měla na základě tohoto vládního programu orientovat na Sovětský Svaz.

Pokud jde o Košický vládní program se zaměřením na tu jeho část, která se týkala postavení Slovenska, resp. Slovenské národní rady, zde došlo k odmítnutí koncepce čechoslovakismu, a naopak k uznání pravomocí SNR tak, jak je tato původně revolučně stanovila ve svém „ohniskovém“ nařízení č. 1/1944 Zb. n. SNR a jak je posléze předpokládala ve svém usnesení z 2. března 1945, čímž byl potvrzen nový zdroj moci, který se ustavil v důsledku Slovenského národního povstání. Slovenská národní rada tedy byla koncipována jako představitelka slovenského národa a nositelka veškeré moci zákonodárné, výkonné a vládní na území Slovenska, přičemž jejím výkonným vládním orgánem byl Sbor pověřenců. Společné státní úkoly měla Slovenská národní rada (se svým výkonným vládním orgánem - Sborem pověřenců) vykonávat v nejužší součinnosti s ústřední republikovou vládou. Ve svých činnostech se SNR opírala o obecní a okresní Národní výbory. Současně byla uznána svébytnost slovenského národa, obsahem vládního programu byl rovněž souhlas s vytvářením slovenských vojenských útvarů a současně byl dán slovenskému národu příslib, že tato úprava československého poměru není toliko prozatímním stavem, nýbrž stavem trvalým. Proto se také vláda v Košickém vládním programu zavázala, že ještě se Slovenskou národní radou uzavře dohodu a že její postavení, resp. postavení slovenských národních orgánů moci zákonodárné, výkonné a vládní nabude zakotvení na ústavní úrovni. Současně se

Slováci obdrželi ujištění o jejich budoucím přiměřeném zastoupení v ústředních orgánech státní správy a jiných významných institucích.³⁵

Košický vládní program ve vztahu k postavení Slovenska a jeho národních orgánů potvrdil Slovenským národním povstáním vybojované pozice slovenského národa ve společné ČSR. Slovenská národní rada uhájila své postavení reprezentanta slovenského národa, který je nositelem státní moci na Slovensku.

19. Nařízení č. 30/1945 Zb. n. SNR

Týden po přijetí Košického vládního programu překročila vojska sovětské armády řeku Moravu a postupujíc dále směrem na Brno, začala osvobozovat moravská území, která předávala správním úřadům podřízeným československé vládě. Tu se poprvé vyskytl rozdíl mezi záležitostmi celostátními a slovenskými, přičemž ony celostátní záležitosti bylo možné řešit pouze prostřednictvím SNR, neboť na osvobozované Moravě neexistoval žádný orgán svým postavením symetricky obdobný Slovenské národní radě. Doposud existovalo na osvobozeném slovenském území jakési dvojvládí, které mělo být řešeno spoluprací vlády a SNR. Pravomoci československé vlády a SNR byly zatím vyřešeny v rámci Košického vládního programu tak, že SNR vykonávala veškerou moc zákonodárnou, výkonnou a vládní na Slovensku, zatímco celostátní československá vláda v podstatě toliko reprezentovala ČSR ve vztahu k cizině, jelikož v době přijetí Košického vládního programu nebylo ještě osvobozeno území jiné než slovenské, na němž by československá vláda mohla vykonávat svoji pravomoc. Pokud šlo o společné státní úkoly, ty měla Slovenská národní rada v souladu s Košickým vládním programem vykonávat v nejužší součinnosti s ústřední republikovou vládou. Bylo tedy zřejmé, že se bude muset upravit kompetenční vztah mezi celostátní vládou a Slovenskou národní radou, který již nevyhovoval reálné situaci. Prostor pro dohodu o kompetencích mělo vytvořit nařízení č. 30/1945 Zb. n. SNR o zákonodárné moci na

³⁵ GRONSKÝ, J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A. (1945-1948)*. Praha: Karolinum, 2002. 235 s. ISBN 80-246-0519-8. str. 12 an.

Slovensku z 21. dubna 1945, které působilo jako provizorium umožňující po alespoň dočasnou dobu další fungování Československa.³⁶

Nařízení č. 30/1945 Zb. n. SNR poprvé upravovalo otázku věcí celostátní povahy. SNR se tímto nařízením vzdala části své dosud výlučné pravomoci ve prospěch prezidenta republiky, který vykonával zákonodárnou pravomoc v celostátních věcech po dohodě se Slovenskou národní radou. Je třeba připomenout, že nepřekročitelnou podmínkou vzniku celostátní normy prezidenta byl souhlasný projev vůle prezidenta republiky i Slovenské národní rady (a cumulative). V nařízení se neřešila otázka v případě neobdrženého souhlasu ze strany SNR. Obecně vzato je zřejmě možné dovodit, že dekretální novotvorba prezidenta republiky bez souhlasu daného Slovenskou národní radou se vztahovala toliko na české území, neboť Slovenská národní rada disponovala právem absolutního veta. Zákonodárnou pravomoc na Slovensku vyjma věcí celostátní povahy vykonávala SNR nadále sama v duchu upřímné shody s prezidentem a československou vládou. Celostátní zákonodárný orgán byl tedy od 21. dubna 1945 tvořen současně Slovenskou národní radou a prezidentem republiky jako dvěma rovnocennými československými zákonodárnými orgány. Právní normy upravující tzv. celostátní věci byly vydávány jediné formou dekretů, jejichž podstatnou náležitostí bylo vždy uvedení, že se vydávají po dohodě se Slovenskou národní radou. Ohledně pojmu celostátních věcí je konečně nezbytné podotknout, že věci, jimž zákonodárce zamýšlel přiznat celostátní povahu, vyžadovaly k tomuto dohodu ústřední vlády a Předsednictva SNR, poněvadž neexistoval ještě v této době ani demonstrativní, tím méně taxativní výčet věcí spadajících do společné zákonodárné činnosti prezidenta republiky a SNR.

Přijetím nařízení č. 30/1945 Zb. n. SNR přestal platit § 1 nařízení č. 1/1944 Zb. n. SNR. Lze se nadít, že pravomoc Slovenské národní rady zůstala i nadále pravomocí původní, ale zcela jistě již ne výlučnou a neomezenou. SNR působila jak jako součást celostátního zákonodárného pořádku tak jako tvůrce samostatného slovenského právního řádu, avšak přesto nepůsobila jako subjekt mezinárodního práva veřejného, jsouc toliko integrální součástí mezinárodně uznané Československé republiky.

³⁶ RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1997. 360 s. ISBN 80-88880-10-6. s. 253-254.

Z hlediska formy státního zřízení ČSR lze uvažovat, zdali ČSR od 21. dubna 1945 měla znaky státu unitárního, federativního či dokonce konfederativního. Zřejmě nelze jednoznačně zvolit státní formu, která by toho času Československé republice přiléhalo zcela. Rovnoprávný vztah dvou orgánů jako společných součástí celostátního zákonodárného orgánu implikoval sice formu složeného státu, ale ježto první z těchto orgánů (prezident) byl československý a druhý (SNR) slovenský, měla ČSR ve svém uspořádání informaci, která ji vychylovala směrem ke státnímu zřízení majícímu formu unitárního asymetrického státu.³⁷

20. První pražská dohoda

Ve dnech 31. května – 2. června 1945 se konaly tři společné schůze předsednictva Slovenské národní rady se zástupci vlády ČSR. Výsledkem jednání byla dohoda o postavení a pravomoci slovenských národních orgánů, později nazývána „První pražskou dohodou“, jež byla podepsána 2. června 1945 a již Slovenská národní rada schválila dne 5. června 1945.³⁸ Dohodou byla Slovenská národní rada určena představitelkou svébytného slovenského národa, jakož nositelkou státní moci na Slovensku, v čemž lze implicitně spatřovat národně státní suverenitu slovenského národa. Současně bylo stanoveno, že do společné kompetence republikových orgánů spadaly důležité hospodářské, sociálně kulturní a administrativně politické záležitosti, jak bude rozvedeno níže.³⁹ Tato dohoda spolu s později uzavřenou Druhou pražskou dohodou, jež je rozvedena níže, jsou reakcí na konflikt při vydávání dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě vyvolavšího kompetenční problémy a současně jsou vedeny snahou řešit

³⁷ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 142 an.

³⁸ KAPLAN, K.: *Pražské dohody 1945-1947. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek IV*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992. 259 s. ISBN 80-85270-07-2. str. 8.

³⁹ ADAMOVIČ, K.: *Stručné dějiny práva v ČSR v období 1938 – počátek roku 1948 se zřetelem k vývoji v českých zemích. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek V*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČAV, 1992. 165 s. ISBN 80-85270-09-9. str. 16.

otázku kompetencí mezi centrálními a slovenskými orgány ve smyslu Košického vládního programu.⁴⁰

Jednání předcházející dohodě probíhala velmi složitě. Jde-li o požadavky českých politických stran a jejich postup při pražských jednáních, lze je shrnout pod jednoznačné odmítání koncepce federativního uspořádání ČSR a současně prosazování koncepce tříčlenného regionálního dělení, přičemž takovou koncepci zastávali – v rámci českých politických stran – zejména ministři národně-socialističtí a lidovečtí.

Co se na straně druhé týče zájmů Předsednictva SNR, vycházely tyto z Usnesení pléna SNR ze dne 26. května 1945 o úpravě některých zásadních otázek vnitropolitické organizace Československé republiky (tzv. Směrnice Předsednictva SNR pro jednání s vládou ČSR), které vycházelo z nařízení SNR č. 30/1945 Zb. n. SNR a které zcela pregnantně implikovalo princip federativního a symetrického uspořádání ČSR, neboť zavázalo slovenskou delegaci instrukcemi trvat na vytvoření českých národních orgánů a prosazovat federaci, tj. bylo Slovenskou národní radou požadováno, aby existoval čs. sněm a čs. vláda, slovenský sněm a slovenská vláda a český sněm a česká vláda,⁴¹ což názorně ilustruje formulace, již vyřkl předseda SNR Dr. Jozef Lettrich (DS) při uvedení směrnic pro jednání s vládou a jež zní: „Československá republika, pokud má být skutečně konsolidovaným, vnitřně silným a právně jednotným státem, musí mít totožnou ústavněprávní strukturu v obou polovinách státu. Buď zákonodárnou a výkonnou moc bude v každé polovině státu, tj. v polovině české a slovenské, vykonávat zvláštní orgán, tedy na jedné straně český sněm a česká vláda a na straně druhé slovenský sněm, potažmo zákonodárny sbor a slovenská vláda, potažmo vládní sbor, a nad těmito bude stát společný zákonodárny sbor a společná vláda, anebo bude na území celého státu vykonávat zákonodárnou moc jeden společný zákonodárny sbor a vládní moc jen jediná vláda.“⁴² Bylo totiž na zasedání pléna SNR k otázkám směrnic pro jednání s vládou ČSR dne 26. 5. 1945 mj. konstatováno, že na slovenském území obstarává zákonodárnou, vládní a výkonnou moc Slovenská národní rada, zatímco

⁴⁰ SCHELLE, K., VOJÁČEK, L.: *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2007. 450 s. Právo. ISBN 978-80-87071-43-4. str. 323.

⁴¹ GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Svazek II*. Praha: Karolinum, 2006. 512 s. ISBN 80-246-1210-0. str. 46 an.

⁴² PEKNÍK, M.: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II*. Bratislava: Národné literárne centrum – Dom slovenskej kultúry, 1998. 600 s. ISBN 80-88878-48-9. Str. 422-423.

v Čechách, na Moravě a ve Slezsku doposud je takový orgán neexistující, a je tedy zřejmá provizornost dosavadního stavu. Onen princip federativního uspořádání ČSR není v textu směrnice na žádném místě *expressis verbis* uveden, ovšem lze jej, jak vidno, i za pomoci zmíněné formulace Dr. Jozefa Lettricha jednoznačně dovodit. Lze zároveň dodat, že shora uvedené usnesení SNR ze dne 26. května 1945 bylo na plenárním zasedání SNR přijato jednomyslným schválením zástupců obou politických stran v SNR zastoupených (KSS) a (DS).⁴³

Jak je zřejmé, koncepce představitelů SNR a zástupců českých politických stran v československé vládě byly výrazně protichůdné, což se nemohlo nepromítnout do komplikovanosti vedených jednání, a tedy výsledná První pražská dohoda byla nutným kompromisem. K samotné První pražské dohodě je třeba nejprve uvést, že její text nebyl nikde oficiálně publikován, avšak toliko otištěn v Rudém právu, nicméně i přesto bylo možno lze ji zařadit mezi tehdejší prameny ústavního práva ve smyslu materiálním, ježto navazovala na nařízení č. 30/1945 Zb. n. SNR upravující vzájemné poměry mezi centrálními a slovenskými orgány.

Přijetím První pražské dohody si Slovensko ještě udrželo podstatnou část stanovenou Košickým vládním programem, SNR byla dále uznána představitelkou svébytného slovenského národa, rovněž byl stanovený, resp. přesněji řečeno potvrzený asymetrický model státoprávních vztahů mezi českým a slovenským národem, v němž státoprávní postavení Slovenska mělo charakter politické autonomie, která ovšem v textu První pražské dohody a ani později přímo zakotvena nebyla, jelikož by tak evokovala představu předmnichovského autonomistického hnutí tzv. ľud'áků, resp. jejich podíl na rozbití předválečné ČSR, ale která byla *via facti* zjevná. Dále penetrovaly do vztahů Čechů a Slováků tzv. dočasné prvky federalismu, zejména bylo v článku II První pražské dohody stanoveno, že až do vzniku zatímního československého zákonodárného sboru na celém území ČSR zákonodárnou moc ve společných věcech vykonává, k návrhu vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou, prezident republiky svými dekrety. Následně bylo především nutné ony společné věci celostátního charakteru delimitovat, přičemž První pražská dohoda stanovila, že se za ně považují

⁴³ KAPLAN, K.: *Pražské dohody 1945-1947. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek IV.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992. 259 s. ISBN 80-85270-07-2. str. 21-22.

zásadní celostátní hospodářské, sociálně kulturní a administrativně politické věci, jmenovitě:

1. ústava a státní hranice;
2. zásadní úprava základních práv a svobod občanských;
3. zásadní úprava otázek vnitřní bezpečnosti;
4. národní obrana;
5. politický a hospodářský styk se zahraničím;
6. měna a zásadní úprava peněžnictví a pojišťovnictví;
7. státní rozpočet, závěrečné účty, státní dluh a státní půjčky, jakož i kontrola hospodaření státu;
8. věci celní, věci spotřebních daní a finančních monopolů, daně z hospodářského styku (daň z obratu a daň přepychová);
9. státní občanství, vystěhovalectví a přistěhovalectví a cestovní pasy;
10. zásadní úprava školství, výchovy a národní osvěty;
11. železniční, silniční, vodní a letecká doprava, pošty a telekomunikace, společné věci rozhlasu;
12. poštovní, spořitelní a šeková služba;
13. patenty, ochrana vzorků a známek, míry a váhy, vyměřování a mapování;
14. zásadní věci hospodářské, zásobovací, vyživovací a finanční, potřebné na zabezpečení stejných podmínek hospodaření a podnikání;
15. státní podniky, ústavy a zařízení;
16. unifikace práva, zejména občanského, obchodního, směnečného a šekového, trestního, jakož i administrativního a soudního řízení, dále věci zásadní úpravy soudní organizace;

17. pragmatikální a platové věci státních a veřejných zaměstnanců;
18. sociální pojištění a sociální politika;
19. zásadní úprava veřejného zdravotnictví;
20. věci, které se mají na základě vzájemné dohody jednotně upravit.⁴⁴

Všechny zbývající otázky nevyhrazené československému zákonodárnému orgánu spadaly na Slovensku do zákonodárné pravomoci SNR.

Vzhledem k takto upravenému stavu jevílo se – především šlo o iniciativu ministrů českých – účelným, aby se shora vyjmenovanými společnými věcmi celostátní povahy směli vyslovovat svůj souhlas namísto zástupců SNR přímo slovenští členové ústřední vlády, neboť bylo možno lze předvídat vyšší podíl dekretů, resp. posléze zákonů na celkové legislativě, a tedy praktickým bylo urychlení legislativního procesu, tak jako se nadto argumentovalo i skutečností, že slovenští členové vlády byli považováni za delegáty SNR. SNR tak dne 5. června 1945 přijala Usnesení o zplnomocnění slovenských členů vlády, a to k vyslovení souhlasu jménem a za SNR s dekrety prezidenta republiky ve věcech celostátní povahy stanovených v článku II První pražské dohody, přičemž samotné zplnomocnění vyplývalo z textu článku III citované dohody. Udělování souhlasu slovenskými ministry však bylo podmíněno jejich jednomyslností, dále povinností informovat SNR o návrzích předmětných prezidentských dekretů, k nimž bylo zapotřebí vyžádat od SNR závazné stanovisko. Současně byla tímto usnesením SNR oprávněna vyhradit si některé návrhy dekretů k projednání ve vlastní pravomoci. Článek třetí dotčeného usnesení stanoví, že: „Toto zplnomocnění netýká se takových celostátních otázek, které se vážně se dotýkají vnitropolitické struktury republiky, vybočují ze zásad vládního programu vůbec a slovenské otázky zvlášť a dotýkají se dohody ze dne 2. června 1945.“ Nastaly-li by pak pochybnosti o tom, jde-li o takovýto označený druh celostátní otázky, pak by bylo potřeba vyžádat si stanovisko předsednictva SNR. Lze tedy seznat, že článek třetí Usnesení SNR o zplnomocnění slovenských členů vlády, dále povinnost informovat SNR, povinnost vyžádat si závazné stanovisko SNR a konečně požadavek jednomyslnosti byly slovenskýma očima

⁴⁴ GRONSKÝ, J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A. (1945-1948)*. Praha: Karolinum, 2002. 235 s. ISBN 80-246-0519-8. str. 32 an.

zamýšleny jako jistý pojistný ventil proti případnému zneužití zplnomocnění členů vlády, neboť mělo jít toliko o propůjčení pravomoci vyslovovat souhlas, nikoli o její „převod“. Naopak v českých zemích se pohlíželo na jednomyslnost slovenských ministrů, kteří svým zastoupením ve vládě tvořili jednu třetinu, při vyslovování souhlasu s celostátní právní normou, tedy dekretem prezidenta republiky, s nevolí, neboť si tak SNR v podstatě mohla dohlížet nad jednou třetinou ústřední vlády a neboť, jak uvedeno již výše, neexistoval v českých zemích orgán podobný Slovenské národní radě, čímž se z českého pohledu soudilo, že český ministr může vykonávat svou pravomoc na Slovensku pouze prostřednictvím slovenských národních orgánů, zatímco slovenský ministr v českých zemích vykonává svou pravomoc bez omezení jsa nadto ovlivňován „svými“, tedy slovenskými politickými zájmy. Taktéž bylo na českém území nelibě nesen, že prezidentské dekrety, tedy celostátní právní normy, byly vázány na souhlas Slovenské n.r., jakkoli na druhé straně pravomoc vydávat právní normy vztahující se toliko na slovenské území, tj. nařízení SNR, osobovala si SNR zcela, nehledě k tomu, že s ohledem na moc výkonnou a vládní, rovněž celostátní právní předpisy, prezidentské dekrety a nařízení vlády, vykonával na Slovensku Sbor pověřenců, sic vládě v tomto případě odpovědný.⁴⁵ V zájmu korektní objektivnosti dlužno podotknout, že absence SNR obdobného orgánu v českých zemích nebyla slovenskou stranou požadována, což i výše podaný výklad dosvědčuje, nadto při pražském květnovém povstání dokonce v Praze vznikla Česká národní rada, kterážto však měla efemérního trvání, ježto byla záhy, 11. května 1945, rozpuštěna čs. vládou po zásahu sovětských míst, in concreto sovětského velvyslance V. Zorina, která spatřovala v ČNR nedůvěru.⁴⁶

Dne 24. července schválila SNR usnesení výrazně novelizující usnesení ze dne 5. června 1945 o zplnomocnění slovenských členů vlády, a sice v tom smyslu, že SNR se především zbavila oprávnění vyhradit si některé návrhy těch dekretů, které nepřekročily rámec vládního programu a První pražské dohody, jak plynulo z článku druhého usnesení ze dne 5. června 1945. Pokud jde o dekrety, které by z vládního programu, anebo z První pražské dohody vybočovaly, tu bylo vůbec umožněno, aby zplnomocnění

⁴⁵ MĚCHÝŘ, J.: *Slovensko v Československu: slovensko-české vztahy 1918-1991*. Praha: Práce, 1991. 123 s. ISBN 80-208-0225-8. str. 66.

⁴⁶ KAPLAN, K.: *První poválečná vláda: Komentované dokumenty. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek V*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČAV, 1992. 165 s. ISBN 80-85270-09-9. str. 88-90 a str. 130.

slovenským ministrům mohlo být dáno, jakkoli byla stanovena povinnost slovenských členů vlády vyžádat si v takovém případě předběžný souhlas předsednictva SNR.⁴⁷

Takovýto stav se – co se týče rozdělení zákonodárné pravomoci – uplatňoval až do 28. října 1945, tedy do doby, kdy bylo ustaveno Prozatímní národní shromáždění (dále také jako „PNS“), na něž k tomuto dni přešla zákonodárná pravomoc ve společných otázkách celostátního charakteru. Zákony přijaté PNS nadále nevyžadovaly k nabytí platnosti a účinnosti souhlas SNR, čímž se změnilo její postavení do té míry, že pozbyla svůj dosavadní status orgánu ústředního zákonodárství. Odhlédneme-li od institucionálního zaměření se na SNR, je třeba vyložit zásadu zákazu majorizace uplatňující se v PNS od 28. října 1945, která požadovala souhlas většiny přítomných členů PNS zvolených na Slovensku, šlo-li o věci týkající se ústavněprávního postavení Slovenska, což – „slovenským hledím“ – suplovalo dřívější nutnost vyslovení souhlasu SNR s takovými věcmi, když SNR toto oprávnění ztratila, šlo-li o zákony přijímané PNS.

Shrneme-li význam První pražské dohody s ohledem na zákonodárnou pravomoc SNR, tato se v porovnání se stavem před přijetím První pražské dohody nezměnila ještě výrazně, ačkoli jisté tendence k tomuto ve prospěch centrálního zákonodárce, ať už jím byl zprvu prezident, anebo zvláště od 28. října 1945 PNS, byly zřejmé. Pozitivem První pražské dohody bylo poměrně přesné, sic pouze demonstrativní, vymezení pojmu celostátních věcí ve dvaceti bodech, čímž byly alespoň nepřímo, negativně, vymezeny taktéž věci spadající do výlučné pravomoci SNR, jakkoli První pražská dohoda kompetenční spory neodstranila zcela. SNR tak i po uzavření První pražské dohody vystupovala (nutno říci, že do 28. října 1945), ještě ve smyslu nařízení č. 30/1945 Zb. n. SNR jako ústřední orgán zákonodárné moci neboli formálně právně součást československého zákonodárného sboru, nadále vykonávala výlučnou zákonodárnou pravomoc ve slovenských věcech a rozhodovala taktéž o všech personálních otázkách na Slovensku. Na tomto místě je mi třeba uvést, že dohoda nepamatovala na pravomoci prezidenta v personálních otázkách. Dále společnými byly nejvyšší soudní tribunály republiky, v jejichž čele měli stát dva předsedové s opačnou národností, tj. Čech a

⁴⁷ PEKNÍK, M.: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II*. Bratislava: Národné literárne centrum – Dom slovenskej kultúry, 1998. 600 s. ISBN 80-88878-48-9. Str. 433.

Slovák, navíc mělo být zajištěno přiměřené zastoupení Slováků v senátech. Sídlem nejvyššího správního soudu byla určena Bratislava.⁴⁸

Co se však přijetím První pražské dohody změnilo, bylo postavení Sboru pověřenců. Tito nadále nebyli odpovědní toliko SNR, jakkoli zde těžiště odpovědnosti zůstalo, nýbrž stali se současně politicky odpovědnými i ústřední vládě stran plnění dekretů prezidenta republiky, resp. zákonů usnesených (v té době ještě zatím neustaveným) československým zákonodárným sborem. Byla tak zavedena dvojitá podřízenost Sboru pověřenců, a to jednak ústřední vládě, jednak SNR, avšak pověřenci ještě zatím nebyli odpovědní jednotlivým rezortním ministrům. Ve vztazích mezi pověřenectvy a ministerstvy se – zatím – nezřídka uzavírali tzv. „rezortní dohody“, které tyto vztahy upravovaly, čímž předcházely kompetenčním a jiným sporům způsobitelným vzniknout zejména tehdy, když byl příslušný rezort spravován ministrem, potažmo pověřencem, kteří pocházeli z různých politických stran (bloků).

V SNR zastoupené bloky, občanský i komunistický, tak zatím, s částečným úspěchem, lpěli na tzv. nacionální linii, tj. na zachování dříve za povstání vydobytých pravomocí slovenských národních orgánů tíhnuce zatím k pomyslnému principu federativního uspořádání republiky, nicméně První pražskou dohodou nebyl státoprávně řešen vztah Češi – Slováci, leč toliko postavení Slovenska, resp. slovenských národních orgánů, přičemž zakotveno bylo asymetrické řešení.

První pražská dohoda se zprvu nestala právní normou majíc charakter toliko politické dohody, avšak stalo se tak na základě ústavního zákona č. 65/1946 Sb. o ústavodárném Národním shromáždění, který stanovil, že SNR je příslušná k vydávání nařízení Slovenské národní rady v dosavadním rozsahu, pokud Ústavodárné shromáždění tuto otázku neupraví jinak, přičemž onen rozsah působnosti je třeba vykládat v intencích První pražské dohody, jejíž redukované znění bylo publikováno ministerstvem vnitra jako vyhláška č. 66/1946 Sb. a 18. dubna 1946 tak První pražská dohoda jako součást ústavního zákona č. 65/1946 Sb. nabyla účinnosti právní normy.⁴⁹

⁴⁸ SCHELLE, K., VOJÁČEK, L.: *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2007. 450 s. Právo. ISBN 978-80-87071-43-4. str. 324.

⁴⁹ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 201 an.

Z hlediska vývoje slovenského ústavního práva nebyla, stejně tak jako v případě vydání nařízení č. 30/1945 Zb. n. SNR, První pražskou dohodou dotčena autentická norma slovenského právního řádu čili tzv. ohnisko právního řádu, diskontinuitně dané nařízením č. 1/1944 Zb. n. SNR, protože jak První pražská dohoda, tak i dřívější nařízení byly odvozeny od onoho právního ohniska a umožnili tvorbu právních norem, resp. dekretů prezidenta republiky. Lze říci, že SNR tak jistý podíl své původní pravomoci vyplývající z nařízení č. 1/1944 Zb. n. SNR delegovala na prezidenta republiky, který ji později dále delegoval na PNS. Jelikož tedy pravomoci Slovenské národní rady zůstaly původními, neodvozenými, lze poukázat na skutečnost, že na československém území po 2. červnu 1945 nadále paralelně existovaly dva právní řády, a sice jeden založený ústavním dekretem prezidenta republiky č. 2/1940 Úř. věst. čsl. platný v celé ČSR a druhý založený nařízením č. 1/1944 Zb. n. SNR platný pouze na Slovensku, rovněž lze usoudit na paralelní existenci slovenského ústavního práva a československého ústavního práva.⁵⁰

Co do přehledu změn v První pražské dohodě s ohledem na moc vládní a výkonnou je možné shrnout, že v celostátním měřítku ji obstarával na Slovensku Sbor pověřenců jsa kolektivně odpovědný ve smyslu politickém vládě, v rámci zákonodárné pravomoci SNR pak Sbor pověřenců na území Slovenska moc vládní a výkonnou vykonával neomezeně, a sice v politicky odpovědnostní relaci k SNR. Jde-li o moc zákonodárnou, tu byl v rámci celostátním souhlas SNR podmínkou vzniku, platnosti a účinnosti prezidentského dekretu, resp. posléze zákona PNS, konečně v záležitostech nespádajících pod celostátní vykonávala SNR na území Slovenska svoji zákonodárnou pravomoc neomezeně.⁵¹

21. Druhá pražská dohoda

Ve dnech 9. - 11. dubna 1946 došlo k jednání delegací vlády a SNR. Jednání bylo opět třídní, opět složité a nejinak než opět byl výsledkem oněch třídních rozhovorů

⁵⁰ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právního poriadku*. Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 208 an.

⁵¹ MĚCHÝŘ, J.: *Slovensko v Československu: slovensko-české vzťahy 1918-1991*. Praha: Práce, 1991. 123 s. ISBN 80-208-0225-8. str. 66 an.

kompromis, známý pod názvem Druhá pražská dohoda. Nutnosti uzavření Druhé pražské dohody časově předcházela činnost PNS, které vzniklo delegováním poslanců národními výbory dle dohody politických stran, a které se poprvé sešlo a zahájilo svou činnost dne 28. října 1945. Jakmile PNS svoji legislativní činnost zahájilo, počaly se objevovat kompetenční spory, neboť „v zákoně (dekretu), kterým bylo PNS ustavené, se nepamatovalo, že je tu SNR, která má též určitou působnost ve smyslu Pražské dohody“.⁵² Situace tak vedla k vytvoření faktického stavu, kdy PNS vydávalo zákony s platností zásadně pro celé území ČSR a ve všech věcech, a to i v takových, v nichž byla podle První pražské dohody dána příslušnost SNR. Je ovšem třeba opět zmínit zásadu zákazu majorizace, která se uplatňovala v PNS při zákonodárném procesu, šlo-li o otázky týkající se Slovenska, neboť poměr českých a slovenských poslanců v PNS byl 2:1.⁵³ Z podaného je evidentní, že se záhy objevovaly kompetenční spory se SNR, a ty ještě nabyly na intenzitě, jakmile bylo započato s přípravou zákona o ústavodárném národním shromáždění, jelikož ten skýtal pokračování v postupném omezování vlivu slovenských národních orgánů. ÚNS totiž mělo získat kompetence parlamentu vycházející z ústavy z roku 1920, tedy nejen kompetence ad hoc za účelem vypracování nové ústavy, a proto se rázem ústřední stala otázka, která do návrhu zákona o ÚNS zahrnout postavení a kompetence během povstání nově vzniknuvší SNR.

Sled událostí doznal vyústění 11. dubna 1946 přijetím ústavního zákona č. 65/1946 Sb. o ústavodárném Národním shromáždění, v též den přijetím tzv. druhé pražské dohody, která doplnila První pražskou dohodu, čímž byly zákonodárné kompetence ÚNS modifikovány právě podle doplněné První pražské dohody zůstanuvší jinak v platnosti, jejíž výtah vymezující věci společné byl v též den publikován vyhláškou ministerstva vnitra č. 66/1946 Sb. Čl. 1 odst. 3 zákona č. 65/1946 Sb. o ústavodárném Národním shromáždění stanovil, že SNR je příslušná k vydávání nařízení Slovenské národní rady v dosavadním rozsahu, pokud ústavodárné Národní shromáždění tuto otázku neupraví jinak. Čtvrtá odstavce téhož Článku pak poskytl vodítko pro výklad

⁵² RÁKOŠ, E., RUDOHRADSKÝ, Š.: *Slovenské národné orgány 1943-1968*. Bratislava: Slovenská archívna správa, 1973. s. 547. str. 114.

⁵³ RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1945-1992*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1998. 554 s. ISBN 80-88880-09-2. s. 35 an.

odstavce třetího a to tak, že pro výklad rozsahu působnosti je směrodatná dosavadní dohoda vlády a Slovenské národní rady.⁵⁴

Jiný význam Druhé pražské dohody spočíval v tom, že prezident republiky získal některá oprávnění dosud náležející Předsednictvu SNR, čímž byla zúžena pravomoc SNR, in concreto v personálních otázkách, poněvadž prezident nabyt, potažmo bylo mu předsednictvem SNR vráceno oprávnění jmenovat i na Slovensku všechny vysokoškolské profesory, soudce a státní úředníky vyšších funkcí a platových stupnic, přičemž ono jmenování bylo vázáno na souhlas SNR, dále prezident nově disponoval pravomocí udělovat milost i na Slovensku, jakož pravomocí udělovat československé a slovenské řády jiným státním příslušníkům.

Neposledním znakem této dohody co do kompetence slovenských národních orgánů byla skutečnost, že jednak rezortní osnovy zákonů a vládních nařízení měly být podle článku II. dohody projednány rezortním ministerstvem s příslušným pověřenectvem ještě před předložením vládě, jednak na straně druhé i osnovy nařízení SNR, jakož osnovy prováděcích předpisů Sboru pověřenců měly být projednány, rovněž, nejprve mezi rezortním ministerstvem a příslušným pověřenectvem. Praxe zřejmě konsekventně druhdy ústila k podřizování pověřenectev ministerstvům, jakkoli ono oboustranné předběžné projednávání osnov výše uvedených právních předpisů zdálo se vypadat jako jakýsi princip vzájemnosti.⁵⁵

Nikoli nedůležitým ustanovením Druhé pražské dohody byl, z poněkud jiné perspektivy, článek IX. dohody, který rozšířil platnost dekretu č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě i na Slovensko tím způsobem, že se do zákona k tomu dekretu projednávaného v Prozatímním národním shromážděním přidá ustanovení, že se platnost předpisů týkajících se neplatnosti majetkových převodů a restituce majetku rozšíří i na Slovensko, takže zákon může být celostátní. Právě uvedené se netýkalo předpisů o národní správě a bylo následně provedeno zákonem č. 128/1946 Sb. ze dne 16. 5. 1946,

⁵⁴ GRONSKÝ, J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A. (1945-1948)*. Praha: Karolinum, 2002. 235 s. ISBN 80-246-0519-8. str. 108.

⁵⁵ RÁKOŠ, E., RUDOHRADSKÝ, Š.: *Slovenské národné orgány 1943-1968*. Bratislava: Slovenská archívna správa, 1973. s. 547. str. 114.

o neplatnosti některých majetkových jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vznikajících.

Konečně, Druhou pražskou dohodou se změnila a doplnila První pražská dohoda, resp. její článek II. v tom smyslu, že místo dekretů prezidenta republiky se nadále uváděly zákony PNS, potažmo ÚNS.⁵⁶

Je potřebné sdělit, že Druhá pražská dohoda ještě stále vyjadřovala vzájemné porozumění v tom směru, že tendovala k transparentnějšímu uspořádání vzájemných vztahů mezi Čechy a Slováky, upravila i práva prezidenta v personálních otázkách, jež byly První pražskou dohodou opomenuty aneb ponechány předsednictvu SNR tak, jak jím byly osobovány od revolučních dob. Dohodou byla založena jednotná plánovací služba, jednotná statistická služba a jednotná kontrola státního hospodářství na území celé ČSR, přičemž na Slovensku vykonávaly příslušnou činnost ústředního státního orgánu odbory Státního plánovacího a statistického úřadu v Bratislavě.

Nelze konečně neuvést související Článek 9 ústavního zákona o ÚNS, který jako podmínku pro usnesení ústavního zákona týkajícího se ústavněprávního postavení Slovenska obsahoval nutný souhlas většiny přítomných členů ÚNS zvolených na Slovensku, což do jisté míry předjímalo sněmovnu národu, která měla být zakotvena později, a sice 27. října 1968.⁵⁷

Co do přehledu změn je mi třeba uvést, že v oblasti zákonodárné pravomoci v rámci celostátním se stala nutnou podmínkou vzniku a platnosti celostátní právní normy dohoda osovatele právní normy s příslušným orgánem SNR. Na území Slovenska byla nezbytnou dohoda osovatele právní normy s příslušným orgánem ústřední vlády. Parametry moci vládní a výkonné, ať už v rámci celostátním, anebo na území Slovenska v rámci zákonodárství SNR, zůstaly beze změny.⁵⁸

⁵⁶ GRONSKÝ, J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A. (1945-1948)*. Praha: Karolinum, 2002. 235 s. ISBN 80-246-0519-8. str. 132.

⁵⁷ MĚCHÝŘ, J.: *Slovensko v Československu: slovensko-české vztahy 1918-1991*. Praha: Práce, 1991. 123 s. ISBN 80-208-0225-8. str. 69.

⁵⁸ MĚCHÝŘ, J.: *Slovensko v Československu: slovensko-české vztahy 1918-1991*. Praha: Práce, 1991. 123 s. ISBN 80-208-0225-8. str. 66.

22. Třetí pražská dohoda

Mezi dny 14. - 27. června 1946 došlo na půdě celostátní národní fronty k několikerým jednáním mezi představiteli politických stran sdružených v Národní frontě, Čechy a Slováky, o opětovném vymezení kompetencí mezi ústředními a slovenskými orgány. Do této doby, v případě prvních dvou pražských dohod, se jednalo o dohody uzavřené mezi ústřední vládou a Předsednictvem SNR, resp. SNR, ovšem nyní byli účastníky dohody představitelé všech politických stran sdružených v celostátní Národní frontě, a to i těch, které dle výsledků předešlých voleb nezískaly takové postavení, aby byly zastoupeny ve vládě či v předsednictvu SNR.⁵⁹

Hlavními iniciátory Třetí pražské dohody byli komunisté snažící se reagovat na výsledky voleb, konaných dne 26. května 1946, v nichž na Slovensku zvítězila demokratická strana obdrživší 62 % hlasů, čímž získala početní převahu ve Slovenském zákonodárném sboru – SNR i ve Sboru pověřenců, kde pod vlivem volebních výsledků byla opuštěna doposud užívaná zásada parity, vzniknuvší v době slovenského národního povstání na základě politické dohody o paritním zastoupení KSS a DS ve vedoucích státních orgánech na Slovensku.

Komunisté byvše otřeseni výsledky voleb obávali se politického vývoje na Slovensku ovlivňovaného ve volbách zvítězivší Demokratickou stranou, a proto důsledně tendovali k centralismu, resp. k unitarismu, tj. k posílení vlivu ústředních státních orgánů na Slovensku odvolávající se – vědomě neprávem - na onu dřívější zásadu parity volbami ex nunc volbami samozřejmě již anulovanou, což bylo motivováno snahou Demokratické straně ztížit, ne-li zcela znemožnit uplatnění výhodného mocenského postavení z voleb legitimně vzešlého. Současně komunisté porůznu využívali každou příležitost k tomu, aby obviňovali DS namítající, že tato spolupracuje s „ludáckým podsvětím“, což jí údajně zajistilo i volební úspěch, ergo tzv. státní spolehlivost takové politické strany je zpochybnitelná. Cílem komunistů tedy bylo nejdříve omezit mocenské pozice demokratické strany, posléze tuto stranu izolovat a konečně rozštěpit či zlikvidovat, přičemž pozoruhodné je na tomto místě spojení

⁵⁹ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 264.

postupu KSČ a KSS, resp. přílehavěji podřízení a závislost KSS na KSČ, která vzala otěže situace do svých rukou považujíc Slovensko za „politicky slabý článek“ v tom smyslu, že čeští, a dokonce – zdánlivě překvapivě - i slovenští komunisté ustoupili zcela z dřívější pozice obrany pravomocí slovenských národních orgánů v zájmu spravedlivého uspořádání vztahu Čechů a Slováků, zatímco prioritním cílem pro ně nově bylo eliminování mocenského postavení demokratické strany, potažmo „zájem třídní“, čemuž byli komunisté ochotni podřítit vše, na slovenské národní zájmy již dále zřetel neberouce. Nebylo pak v podstatě mimo Demokratickou stranu žádných relevantních politických sil, které by hájily slovenské národní zájmy.⁶⁰

DS se bránila vyvíjející odpor vůči přijetí slovenské národní orgány omezující Třetí pražské dohody, leč její vzdor byl zlomen, zejména pod pohrůzkami vyloučení z Národní fronty, anebo dokonce případným zákazem politické strany. Novou úpravu uspořádání Čechů a Slováků předběžně projednala Česká národní fronta podle plánu předloženého českými komunisty, následně došlo k jednání se slovenskou stranou na půdě celostátní Národní fronty v uvedeném časovém rozmezí 14.-27.června roku 1946, kdy KSS a Strana Slobody přijaly návrh ČNF hned na prvním projednání, pročež zbyl jen odpor DS, který bylo možné překonat.⁶¹ Lze dodat, že Demokratické straně pod nátlakem nezbylo než se podvolit a s dohodou souhlasit. Třetí pražská dohoda byla celostátní Národní frontou schválena dne 27. června 1946, dne 28.června 1946 se na této dohodě následně usnesla vláda.⁶²

Třetí pražská dohoda podstatně zrevidovala a doplnila předcházející dvě dohody, maximálně posílila vliv ústředních státních orgánů, především vlády a ministerstev, na řízení státních věcí na Slovensku. Došlo k zásadnímu obratu, jde-li o postavení a pravomocí slovenských národních orgánů vzhledem k orgánům celostátním, zvýrazněn byl asymetrický model jednotného státu oproti řešení federativnímu, princip rovný s rovným byl taktéž eliminován. Obecně možno lze na tomto místě poznamenat, že zásady Košického vládního programu tehdy již téměř zašly na úbytě.

⁶⁰ KAPLAN, K.: *Československo v letech 1945-1948: 1. část*. Praha: SPN, 1991. 153 s. ISBN 80-04-25699-6. str. 53.

⁶¹ RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1945-1992*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1998. 554 s. ISBN 80-88880-09-2. str. 48.

⁶² GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Svazek II*. Praha: Karolinum, 2006. 512 s. ISBN 80-246-1210-0. str. 211.

Třetí pražská dohoda stanovila kontrolní pravomoc vlády nad zákonodárnou činností SNR. Nebyl dotčen samotný rozsah zákonodárné pravomoci SNR, již SNR nadále vykonávala formou nařízení ve věcech, které nebyly dohodou z 2. června 1945 vyhrazené celostátnímu zákonodárnému sboru, ovšem byla stanovena předběžná kontrola vlády nad legislativní činností SNR, a to tak, že SNR byla povinná předkládat vládě všechny návrhy nařízení, které měly být projednány v plenární schůzi SNR, dva týdny před jejich projednáním v plénu SNR. Vláda poté za současného pozvání slovenských členů zvláště upozorněných na tento bod programu posuzovala, neupravuje-li osnova nařízení věc celostátní povahy podle dohody z 2. června roku 1945, dále není-li osnova nařízení v rozporu s vládním programem či s platným zákonem, anebo zdali nepřesahuje působnost SNR. Vláda byla povinována vyjádřit se následně do dvou týdnů k oněm osnovám nařízení. Nevyjádřila-li se vláda do dvou týdnů čili do plenární schůze, SNR osnovu nařízení „směla“ projednat. Ovšem oznámila-li vláda nejpozději do plenární schůze, že osnova upravuje věc, která nepatří do kompetence SNR, řeší otázku v rozporu s vládním programem nebo platným zákonem, pak po takovém – závazném – „negativním“ oznámení vlády o tom, že osnova se ocitla v rozporu s načrtnutými kritérii, poté SNR osnovu nemohla učinit předmětem jednání v plenární schůzi.⁶³ Pokud se námitek Předsednictva SNR proti takovému rozhodnutí vlády dotýká, byly-li tyto podány, vznikl spor, jež měl k rozhodnutí rozhodčí sbor, který byl tvořen předsedou Ústavodárného národního shromáždění, všemi členy Předsednictva vlády a předsedou SNR, z čehož bylo možné nadít se jisté předvídatelnosti výsledku eventuálního sporu.⁶⁴ Dále pak, co se týče možnosti Slovenskou národní radou usnesených věcných změn návrhu v případě, že vláda proti němu nepodala námítky, i zde se počítalo s kontrolní pravomocí vlády nad zákonodárnou činností SNR, jelikož předsednictvo SNR bylo povinováno předložit text navržených změn vládě, načež dále se postupovalo obdobně, jak je uvedeno shora o návrhu nařízení SNR a jeho předložení vládě dva týdny před plenární schůzí. Je vidno, že deskribované kontrolní pravomoci vlády nebylo možno lze se vyhnout. Dále podle dohody měla vláda zřídit při Úřadu předsednictva vlády zvláštní odbornou unifikační

⁶³ KAPLAN, K.: *Pražské dohody 1945-1947. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek IV.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992. 259 s. ISBN 80-85270-07-2. str. 161.

⁶⁴ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právního poriadku.* Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 267.

komisi právníků nastupující na místo koordinačního orgánu při Úřadu předsednictva vlády, který měl být zřízen podle dohody ze dne 11. dubna 1946. Úkolem unifikáční komise právníků bylo urychlené jednak přezkoumání všech předpisů vydaných SNR, resp. jejím předsednictvem po osvobození, jednak předložení vládě potřebných návrhů na vydání příslušných celostátních předpisů za účelem sjednocení právního řádu, popřípadě předložení vládě návrhu na rozšíření působnosti norem vydaných pro české země či návrhu na vydání příslušné právní normy Slovenskou národní radou, přičemž SNR pak byla povinna vydat takové nařízení ve vládou stanovené lhůtě, rozhodla-li vláda, že je třeba, aby SNR nařízení vydala.

Je-li vzata v úvahu výkonná moc na Slovensku, i zde Třetí pražská dohoda nevýznamnou měrou ovlivnila postavení slovenských národních orgánů, v tomto případě postavení Sboru pověřenců a jednotlivých pověřenců. Sbor pověřenců se přijetím Třetí pražské dohody stal podřízeným ústřední vládě, jmenovalo jej, jeho předsedu a jednotlivé členy, předsednictvo SNR po předchozím schválení vládou, přičemž do té doby nebylo souhlasu vlády zapotřebí. Slib skládali členové sboru do rukou předsedy vlády. V rámci normotvorné pravomoci SNR vykonával Sbor pověřenců na Slovensku výkonnou moc prostřednictvím svých jednotlivých pověřenců, a pokud se jednalo o tyto pravomoci, za jejich plnění byl Sbor pověřenců odpovědný SNR. Naproti tomu v ostatních věcech, tj. při výkonu celostátních zákonů disponovala výkonnou pravomocí vláda, resp. jednotliví ministři, přičemž pověřenci a jejich úřady byli výkonnými orgány, avšak ministři byli oprávněni vykonávat své pravomoci na Slovensku i přímo, toliko s vědomím příslušného pověřence, což v praxi mnohdy znamenalo i „bez vědomí pověřence“. Dále měla vláda, resp. její ministři, výkonnou pravomoc i ve vztahu k věcem, jež doposud normovala SNR, avšak k nimž již, zejména v důsledku pražských dohod, pravomoc neměla. Novým *acquis* Třetí pražské dohody bylo oprávnění vlády právo sistovat usnesení přijatá Sborem pověřenců, jestliže jimi Sbor pověřenců překročil svou pravomoc, anebo jestliže byla v rozporu s celostátními opatřeními v příslušném oboru. Třetí pražská dohoda v úpravě vztahů v rámci moci výkonné důsledně ustanovila zásadu dvojité podřízenosti v postavení Sboru pověřenců a jednotlivých pověřenců. Sbor pověřenců působil na Slovensku jako výkonný orgán vlády při výkonu celostátních zákonů, a tedy v rámci této činnosti byl Sbor pověřenců odpovědný ústřední vládě. Kromě naznačené kolektivní odpovědnosti Sboru pověřenců

jako celku vládě pak můžeme hovořit i o individuální odpovědnosti jednotlivých pověřenců ministrům, ježto pověřenci byli povinni řídit se směrnicemi příslušných ministrů, podávat jim zprávy o práci pověřenectva, předkládat na žádost materiály, informace a spisy, k čemuž přistoupilo i oprávnění ministrů vyhradit si právo schvalovat vyhlášky, výnosy a pokyny vydávané pověřenectvy. Ministerstva sama pak vydávala vyhlášky s celostátní platností po (zcela nezávazném) vyjádření rezortních pověřenectev.

Mám-li zmínit doménu personální politiky, i tady byla dohodou upozaděna pravomoc slovenských národních orgánů, když při jmenování vysokoškolských profesorů, státních úředníků a soudců na Slovensku předkládala dle dohody vláda svůj návrh prezidentovi republiky podle návrhu Sboru pověřenců, který předložilo předsednictvo SNR, avšak vláda měla vymíněno oprávnění vrátit návrh předsednictvu SNR, byl-li v rozporu s jednotnou personální politikou v republice. Rovněž byla posilněna role vlády v oblasti personální politiky tak, že byla oprávněna vyslovit předběžný souhlas se jmenováním toho druhu zaměstnanců na Slovensku, ohledně nichž v Čechách platilo, že je vláda jmenovala sama. Běra do úvahy personální politiku vztahmo k jednotlivým ministrům, zde analogicky s výše řečeným platilo, že pověřenci byli povinni učinit oznámení rezortním ministrům o jmenování těch zaměstnanců, k jejichž jmenování byl v Čechách příslušný ministr, resp. na Slovensku pověřenec.⁶⁵

Nařizovací a celková normotvorná činnost slovenských národních orgánů od uzavření Třetí pražské dohody zaznamenala klesající tendenci z hlediska kvantitativního i co do závažnosti předmětu úpravy. V rámci samostatné nařizovací pravomoci SNR lze vytknout zejména úpravu obchodních rejstříků, vědeckých a muzeálních slovenských institucí, pozemkových knih a ochrany nájemníků. Z hlediska ústavně právního je ovšem třeba uvést nařízení č. 91/1946 Zb. n. SNR o obnovení Slovenské národní rady na podkladě výsledku voleb do Ústavodárného národního shromáždění a nařízení č. 92/1946 Zb. n. SNR o obnovení národních výborů na Slovensku na podkladě výsledků voleb do Ústavodárného národního shromáždění, přičemž obnovení se uskutečnilo tak, že složení orgánů se přizpůsobilo dle poměru hlasů odevzdaných politickým stranám při volbách do Ústavodárného shromáždění, což v případě SNR znamenalo, že již nebyla

⁶⁵ KAPLAN, K.: *Pražské dohody 1945-1947. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek IV.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV, 1992. 259 s. ISBN 80-85270-07-2. str. 162-163.

složená paritně, nýbrž poměrně dle výsledku voleb, a tedy většinu měla, jak je uvedeno již výše, Demokratická strana.

Celkově ve vztahu k normotvorné činnosti je třeba naznačit résumé, že do kompetence Slovenské národní rady, Sboru pověřenců a jednotlivých pověřenců náležely od uzavření Třetí pražské dohody věci blížící se svou povahou úrovni okresních národních výborů.⁶⁶

Zhodnocení Třetí pražské dohody vyznívá jednoznačně. Byly významně posíleny ústřední státní orgány, na stranu druhou Třetí pražská dohoda „v skutečnosti znamenala podstatné obmezenie právomoci slovenských národných orgánov“.⁶⁷ Působnost a postavení slovenských národních orgánů byly frapantně restringovány až na nezbytné minimum při zachování pouhého torza zásad vyjádřených v Košickém vládním programu, přičemž je třeba seznat, že se tak stalo na popud zejména komunistů, a to jak českých, tak – na první pohled možná paradoxně – i slovenských, kteří rázem přestali hájit zájem „svůj národní“, tedy slovenský, z kteréžto nacionální linie počali zcela kontrárně plédovat za zájem „třídní“, přičemž v souladu s komunisty českými programově tendovali – nyní již zcela v protikladu ke své od povstání proklamované „proslovenské“ rétorice – k razantnímu upozadění vlivu slovenských národních orgánů prostřednictvím zásadního okleštění všech jejich pravomocí s cílem eliminace výsledků výše uvedených celostátních voleb v zájmu vylepšení svých mocenských pozic na tehdejší politické scéně. Opuštěn tak byl princip rovný s rovným, prohlouben byl asymetrický model uspořádání ČSR, unitarismus. Terminologie Třetí pražské dohody již Slovenskou národní radu neoznačovala jako oprávněnou představitelku svébytného slovenského národa a nositelku státní moci na území Slovenska tak, jak stanovila ve svém článku I. První pražská dohoda, aby bylo možné dovést z tohoto slovního spojení národně státní suverenitu slovenského národa. Naopak, postavení SNR je Třetí pražskou dohodou zásadně degradováno už jejím charakterizováním jako vykonavatelky zákonodárné moci, přičemž zároveň Sbor pověřenců je označen toliko jako orgán

⁶⁶ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 280.

⁶⁷ RÁKOŠ, E., RUDOHRADESKÝ, Š.: *Slovenské národné orgány 1943-1968*. Bratislava: Slovenská archívna správa, 1973. s. 547. str. 119.

výkonné moci. Zřejmě lze od této chvíle seznat, že ohnisko slovenského právního řádu závisející v § 2 nařízení č. 1/1944 Zb. n. SNR se již stalo obsoletním.⁶⁸

Co do přehledu změn je mi třeba podat, že v oblasti zákonodárné pravomoci v rámci celostátním již SNR zůstala bez jakéhokoli oprávnění a ani na území Slovenska SNR prakticky pravomocí nedisponovala, neboť v podstatě souhlas vlády byl podmínkou vzniku a platnosti jejího nařízení. Moc vládní a výkonnou v rámci celostátním vykonávala vláda, na území Slovenska pak Sbor pověřenců, popř. s vědomím pověřence i ministr. V rámci normotvorné pravomoci SNR na Slovensku vykonával výkonnou moc Sbor pověřenců, formálně odpovědný SNR, ovšem zřejmě v praxi odpovědný vládě.⁶⁹

23. Slovenský podzim 1947 – „malý únor 1948“

Počínaje březnem roku 1947 a s pozdější eskalací zvláště od letních měsíců téhož roku nabývala na dramatičnosti politická situace na Slovensku v sepětí se zostřující se mezinárodní situací, kdy Moskva vyvíjela čím dál silnější tlak naléhající na komunisty v pretendované sovětské sféře vlivu, aby tito již pokud možno co nejrychleji uchopili moc. Tak i českoslovenští komunisté snažíce se vyhovět sovětským soudruhům začali nejrůzněji konspirovat za účelem převzetí absolutní moci, k čemuž prozatím měla posloužit slovenská politická scéna, resp. dosud nestabilní, častým změnám podléhající, státoprávní uspořádání Čechů a Slováků.

Komunisté tedy započali své přípravy na mocenské ovládnutí slovenské politicko-stranické struktury tzv. pokrokovými silami počátkem jara roku 1947, což dokládá zejména zpráva G. Husáka K. Gottwaldovi ze dne 3. března 1947, z jejíž díkce jsou prvně snahy na vyvolání politické krize na Slovensku, potažmo mocenské nároky, jasně patrné. G. Husák jako předseda Sboru pověřenců, který již byl vinou předešlé komunistické iniciativy okleštěn o většinu svých pravomocí, těžko trpěl při svých

⁶⁸ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právního poriadku*. Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 263-265.

⁶⁹ MĚCHÝŘ, J.: *Slovensko v Československu: slovensko-české vzťahy 1918-1991*. Praha: Práce, 1991. 123 s. ISBN 80-208-0225-8. str. 66 an.

politických činnostech pověřence za Demokratickou stranu, jichž v tomto orgánu úřadovalo devět z celkových čtrnácti, a tedy chtěl, tak jako všichni komunisté, zamezit demokratické straně zúročení volebního vítězství ve Sboru pověřenců, jakkoli toho času šlo již o orgán méně mocensky významný než v dobách před přijetím Třetí pražské dohody. KSČ a KSS nastoupily cestu k politické izolaci Demokratické strany, tendující k jejímu rozštěpení a likvidaci, snažily se uměle vyvolat politickou krizi na Slovensku postupným účelovým nestabilizujícím vnášením nejistoty a nepřátelství do politických poměrů na Slovensku. Dne 11. června 1947 předložili slovenští komunisté národní frontě zprávu vypracovanou vysokými úředníky Státní bezpečnosti a zpravodajství a zaměřenou na bezpečnost republiky se zřetelem na slovenské území, kde udánlivě měla bujet podzemní činnost řady bývalých členů l'udové strany - dnes funkcionářů Demokratické strany, z nichž zpráva neostřeji „obžalovala“ Miloše Bugára a Jána Kempného. V zájmu tzv. očisty Demokratické strany od bývalých členů l'udové strany vystupovali též partyzáni. Dne 20. srpna 1947 se konal Sjezd partyzánů, který určil měsíční lhůtu pro očistu státních a veřejných úřadů. Dne 20. září 1947 se za očistu postavila i konference odbojových složek Slovenska. Rovněž v září 1947 Svaz partyzánů zorganizoval řadu protestních shromáždění, vyhrožuje ozbrojeným zásahem. Dále byla dílem komunistů ve Státní bezpečnosti a zpravodajství postupná inscenace odhalení několika údajných (vykonstruovaných) protistátních spiknutí na Slovensku, několik set „spiklenců“ bylo vzato do vyšetřovací vazby bez věrohodných důkazů. Hlavní pozornost se soustředila opět na osoby Kempného, Bugára, postupně i Obucha, Ursínyho, svoji roli sehrály též tzv. Kosorínovy zápisy. Již 21. října 1947 požadovala demisi Sboru pověřenců konference partyzánů, ve vší síle ji poté požadoval dne 30. října 1947 Sjezd závodních rad, načež G. Husák následujícího dne podal proti vůli většiny pověřenců Sboru pověřenců demisi tohoto sboru, čímž dal vzniknout vládní krizi na Slovensku. Sbor pověřenců byl obnoven 18. listopadu 1947 v čele s Dr. G. Husákem, Demokratická strana v něm ztratila dřívější většinu, když nadále měla již pouze šest členů z celkových patnácti, kdežto „pokrokové síly“ získaly rázem ve sboru většinu, čímž byly anulovány volební výsledky z května 1946. Současně v týž den došlo v souvislosti s vyloženým slovenským „předúnorem“ k přijetí tzv. doplňujícího závazného výkladu čl. II. odst. 2. Třetí pražské dohody.⁷⁰

⁷⁰ KAPLAN, K.: *Československo v letech 1945-1948: 1. část*. Praha: SPN, 1991. 153 s. ISBN 80-04-25699-6. str.

Závazný výklad čl. II. odst. 2. Třetí pražské dohody, usnesený vládou dne 18. listopadu 1947, byl pro slovenské národní významný, dále je degradoval, stanovil a potvrdil, že Sbor pověřenců je ve smyslu Třetí pražské dohody odpovědný vládě, přičemž jeho předsedu, místopředsedu a ostatní členy jmenuje a odvolává Předsednictvo Slovenské národní rady, avšak až po předcházejícím schválení vládou, které mělo význam *conditione sine qua non*. Všichni členové Sboru pověřenců skládali slib do rukou předsedy vlády.

Dále byla závazným výkladem stanovena povinnost Předsednictva SNR odvolat člena (členy) Sboru pověřenců a předložit vládě ke schválení jmenování nového člena (členů), a sice ve lhůtě do sedmi dnů v případě oznámení vlády Předsednictvu SNR, že pověřenec, případně více pověřenců již nemá důvěru vlády. Sankcí za případné nesplnění této povinnosti ve stanovené lhůtě ze strany Předsednictva SNR bylo oprávnění vlády odvolat a jmenovat nového pověřence, potažmo více pověřenců, po projednání s příslušnými politickými stranami, resp. představiteli Národní fronty.

Konečně závazný výklad založil přechod jmenovacího oprávnění z Předsednictva SNR na vládu po projednání s příslušnými politickými stranami, resp. představiteli Národní fronty, pakliže vláda neschválila ani druhý návrh na jmenování předsedy, místopředsedy nebo kteréhokoli jiného člena Sboru pověřenců, předložený Předsednictvem Slovenské národní rady, podaný do 7 dnů ode dne, kdy vláda oznámila Předsednictvu Slovenské národní rady, že s prvním návrhem nesouhlasí.⁷¹

Slovenský „předúnor“ či „malý Únor“ znamenal další omezení pravomocí slovenských národních orgánů ve prospěch vlády, napojil slovenské národní orgány, in concreto Sbor pověřenců, ještě více na vládu. Hlavní úlohu sehrál „slovenský předúnor“ tím, že předznamenal pozdější únor 1948, jelikož komunisté si během dramatických událostí na Slovensku v průběhu podzimu 1947 vyzkoušeli řadu „rekvizit“, jako např. přípravu vládní krize, konstruování spiknutí, nátlakové akce odbojářů a odborářů atp.,

129 an.

⁷¹ GRONSKÝ, J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A. (1945-1948)*. Praha: Karolinum, 2002. 235 s. ISBN 80-246-0519-8. str. 145.

kteří záhy využili v „zrcadlovém provedení“ v únoru 1948 v Praze, s tím rozdílem, že zde nepodali demisi ministři komunističtí, nýbrž „reakční“.⁷²

24. Únor 1948 a Ústava 9. května

Dne 20. února podali nekomunističtí ministři pražské centrální vlády demisi. Prezident E. Beneš, sic se vzdíral, byl nakonec komunisty a jimi vyvolanými okolnostmi přinucen demisi ministrů přijmout a doplnit vládu podle návrhu komunistů, což 25. února skutečně učinil, a tak vznikla „obrozená“ vláda a komunistický puč byl dokonán.

Na Slovensku do 20. února 1948 zatím ještě žádný pověřenec Sboru pověřenců za Demokratickou stranu demisi nepodal, neboť jimi nebyl spatřován vztah mezi demisemi nekomunistických ministrů za Demokratickou stranu ve vládě a nekomunistických pověřenců za Demokratickou stranu ve Sboru pověřenců. Komunisté však v souladu s celostátním politickým vývojem tendovali k převzetí moci a obdobnému scénáři, jaký provedli v Praze, i na Slovensku. Tak 21. února předseda Sboru pověřenců Dr. G. Husák odvolal pověřence za Demokratickou stranu z jejich postů, přičemž vyhlásil, že demise členů vlády za Demokratickou stranu se vztahuje i na pověřence za tuto stranu ve Sboru pověřenců. Týž den rozeslal Dr. G. Husák pověřencům za Demokratickou stranu list, jímž jim oznámil, že jsou demisionováni, načež dne 23. února 1948 o svém opatření informoval předsedu vlády K. Gottwalda, následně bylo započato s přebíráním pověřeneckých úřadů, a to za silného přispění komunistů ve Státní bezpečnosti. Noví pověřenci se pověřeneckých resortů začali ujímat od 24. února 1948. Dne 27. února 1948 předložil Dr. G. Husák návrh na složení nového Sboru pověřenců. Vláda s návrhem vyslovila souhlas 5. března 1948 a následujícího dne jmenovalo Předsednictvo SNR nový Sbor pověřenců v čele Dr. G. Husákem.

Na úrovni Slovenské národní rady je třeba zmínit mimořádné zasedání jejího Předsednictva, ze dne 26. února, na němž Předsednictvo SNR mj. dodatečně vyslovilo

⁷² MĚCHÝŘ, J.: *Slovensko v Československu: slovensko-české vztahy 1918-1991*. Praha: Práce, 1991. 123 s. ISBN 80-208-0225-8. str. 77.

souhlas se zbavením funkcí pověřenců reprezentujících Demokratickou stranu, rovněž vzalo na vědomí písemnou abdikaci nekomunistického předsedy Dr. J. Lettricha, jehož v této funkci nahradil dosavadní místopředseda SNR, komunista K. Šmidke. Na témž zasedání Předsednictvo SNR rovněž vzalo na vědomí oznámení Akčního výboru Demokratické strany, sdružujícího členy Demokratické strany nespokojené s politikou vedení strany na čele s Dr. J. Lettrichem, který odvolal ze SNR 21 členů.⁷³

Po protizákonném, ba co víc, protiústavním komunistickém převratu jak na centrální úrovni, tak na Slovensku nestálo již nic v cestě novému ústavnímu řešení vztahu Čechů a Slováků. Nejprve byl zákonem č. 74/1948 Sb. zrušen dosud uplatňovaný princip majorizace s odůvodněním, že jsou-li mocenské pozice již v rukou proletariátu, není dále třeba principu majorizace, který se tak stal obsoletním. Samotné ústavní reglementaci česko-slovenských vztahů v rámci dvě léta připravované nové ústavy předcházelo provedení výběru ze dvou variant „Slovenského řešení“ které byly komunisty vypracovány ještě před revolučními únorovými událostmi. První možný způsob státoprávního řešení postavení Slovenska, resp. slovenských národních orgánů v rámci jednotné ČSR skýtal slovenským národním orgánům poněkud širší pole působnosti, zatímco druhý způsob úpravy téhož obsahoval další redukci pravomocí slovenských národních orgánů. Je nasnadě, že komunisté v zájmu centralizace neváhali zvolit variantu první. Slovenská strana obdržela toliko ústní příslib, že vláda v čele s K. Gottwaldem bude mít sdostatek pochopení pro slovenské věci.

Dne 9. května 1948 byl jednomyslně přijat ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, později označována jako „Ústava 9. května“. Novou ústavní listinu odmítl podepsat prezident Dr. E. Beneš, oznámiv, že vzhledem k nové politické orientaci státu a ke svému zdravotnímu stavu vzdává se svého úřadu.

Ústava z roku 1948 zachovala ve svém obsahu ještě některé formálně demokratické rysy, zachovala – taktéž formálně – zdání parlamentní demokracie s jí imanentní dělbou moci, dále zakotvila řadu lidských práv, nezávislost soudnictví a jiné *acquis* parlamentních demokracií, avšak je třeba významně poznamenat, že při aplikaci Ústavy 9. května se projevoval ostrý rozpor mezi kategoriemi *de iure* a *de facto*. Ústava totiž

⁷³ RÁKOŠ, E., RUDOHRADSKÝ, Š.: *Slovenské národné orgány 1943-1968*. Bratislava: Slovenská archívna správa, 1973. s. 547. str. 134 an.

s přihlédnutím k fakticky nastalému stavu v ČSR po únorové komunistické revoluci byla neupotřebitelnou proklamací, která skýtala pouze demokratickou fasádu a která nadto byla postupně měněna a doplňována do té míry, že její obsah byl zcela vyprázdněn.

O uspořádání česko-slovenských vztahů pojednávala kapitola pátá květnové ústavy, nazvaná „Slovenské národní orgány“. Česko-slovenský poměr byl vyřešen tak, že postavení ústředních orgánů bylo ve srovnání s Třetí pražskou dohodou posílněno, dříve uplatňovaný princip „rovný s rovným“ byl důsledně upozaděn, jakkoli článek II. Ústavy prohlásil Československou republiku za jednotný stát dvou rovnoprávných národů, Čechů a Slováků. Slovenská národní rada byla Ústavou prohlášena za národní orgán moci zákonodárné, členové SNR nazývali se poslanci a právní předpisy SNR zákony, ale co je podstatné, jakákoli činnost SNR a Sboru pověřenců se dostala pod kontrolu a dohled vlády, která vůči nim měla rozsáhlé pravomoci. Naproti tomu Slovenské národní orgány měly silně redukované pravomoci jsoouce plně závislémi na republikové vládě.

Ve vztahu k Slovenské národní radě byla pravomoc vlády posílněna zejména ve sféře zákonodárné činnosti SNR i tzv. ústavními pojistkami v podobě vládního veta k právním předpisům SNR, které vláda mohla využít v případě, že by se jí právní předpis SNR zdál být v rozporu s Ústavou či ústavním zákonem. Na druhou stranu disponovala vláda zákonodárnou iniciativou vůči SNR. Celkově byla zákonodárná pravomoc SNR zúžena na nezbytné minimum, které spočívalo ve věcech národní a regionální povahy, to pokud nebyla potřeba upravit je jednotně zákonem a pokud vyžadovaly pro zabezpečení plného rozvoje hmotných a duchovních sil slovenského národa zvláštní úpravu. Nedostatkem Ústavy byla skutečnost, že ústavodárce opomněl blíže vymezit právě ony věci národní a regionální povahy, a proto mnohdy nebylo jasné, která věc do normotvorby SNR spadá či nikoli, což rovněž vedlo k upozadění zákonodárné činnosti SNR. Dále byla SNR ústavní listinou oprávněna vydávat zákony Slovenské národní rady ve věcech, jejichž úpravu jí přikázal zákon. Naproti tomu Ústava stanovila platnost prováděcích předpisů vlády a ministerstev na území celé ČSR.

Dále byla Ústavou mnohá práva, jež původně přináležela SNR, přenesena na republikovou vládu, anebo jejího předsedu. Jednalo se o oprávnění svolávat a odročovat zasedání SNR, oprávnění rozpouštět SNR na základě usnesení vlády, oprávnění

předsedy vlády i jejích ostatních členů kdykoli se účastnit schůze SNR a jejích výborů, přičemž mělo jim být na požádání uděleno slovo. Dále předseda vlády podepisoval zákony SNR, a sice spolu s předsedou SNR, předsedou Sboru pověřenců a příslušným pověřencem. Novým Ústavou založeným oprávněním předsedy vlády byla dále pravomoc předložit vládě zákon SNR, shledal-li, že je v rozporu s Ústavou, ústavním zákonem, jednotným hospodářským plánem, anebo překračuje pravomoc SNR, do 14 dní od svého úsudku, načež byla vláda povinna rozhodnout o chybnosti, anebo nezávadnosti takového zákona SNR s konečnou platností. Zákony odporující ústavě, anebo ústavnímu zákonu vyhlásila vláda neplatnými. Konečně, předseda vlády potvrzoval platnost Slovenskou národní radou podaného závazného výkladu zákona SNR, který měla SNR podat v tzv. sporných případech.

Ve vztahu ke Sboru pověřenců Ústava stanovila odpovědnost Sboru pověřenců a pověřenců vládě. Sbor pověřenců byl povinen řídit se směrnicemi a pokyny vlády, jednotliví pověřenci byli povinni řídit se směrnicemi a pokyny příslušných ministrů. Sboru pověřenců příslušela podle dikce Ústavy veškerá vládní a výkonná moc na Slovensku vyjma věcí národní obrany, zahraniční politiky a zahraničního obchodu. Ve věcech nespádajících do kompetence SNR nalézal se Sbor pověřenců v postavení výkonného orgánu vlády. Vláda dále jmenovala a odvolávala předsedu Sboru pověřenců, jakož i jednotlivé pověřence, přičemž toto oprávnění náleželo dříve podle Třetí pražské dohody Slovenské národní radě. Do rukou předsedy vlády pověřenci skládali slib, anebo podávali demisi. Důležitým oprávněním vlády byla též jí nově svěřená pravomoc zrušit nařízení, usnesení, anebo opatření Sboru pověřenců, případně pověřence, byla-li v rozporu s ústavou, zákonem, zákonem SNR, nařízením vlády, nařízením ministra, anebo překročila-li pravomoc. Obdobnými právy disponovala vláda i tehdy, bylo-li usnesení či opatření Sboru pověřenců s vládním usnesením. Oproti vládě jako kolektivnímu orgánu příslušný ministr byl nadán pravomocí sistovat opatření pověřence daného resortu.

Celkově nahlíženo, kapitola pátá Ústavy 9. května implikovala dalekosáhlé interference do práv slovenských národních orgánů, vydobytých těmito původně při Slovenském národním povstání. Ústava zakotvila zásadní podřízenost slovenských národních orgánů ústředním celostátním orgánům, především vládě, pokud jde o

veškerou jejich působnost, ať už zákonodárnou, anebo výkonnou a vládní. Úvodní deklaratorní ustanovení ústavy o uznání svébytnosti, rovnoprávnosti a rovnosti slovenského národa s národem českým se staly pouhými bezvýznamnými proklamacemi bez skutečného obsahu.⁷⁴

Takzvaná obrozená Slovenská národní rada mající 100 členů a 100 náhradníků se, krátce po nabytí účinnosti Ústavy 9. května, utvořila na základě zákona o doplnění SNR podle výsledků voleb do Národního shromáždění. Přímé volby do SNR se nekonaly. Ještě v roce 1948 zasáhl do kompetencí slovenských národních orgánů zákon č. 280/1948 Sb. o krajském zřízení, v jehož důsledku došlo mj. k přesunu části kompetencí z pověřenectev na krajské národní výbory. Od účinnosti Ústavy 9. května do konce roku 1948 přijala Slovenská národní rada pouhé necelé čtyři desítky právních předpisů.⁷⁵

Ústava 9. května tedy znamenala pro Slovensko a Slováky další zásah do dříve vydobytých práv. Skutečné problémy ve státoprávních vztazích Čechů a Slováků zůstaly tudíž nepochopeny a v dalším vývoji to nemělo být lepší.⁷⁶

25. Vývoj postavení slovenských národních orgánů v dalších letech

Postavení slovenských národních orgánů a tím i slovenského národa v rámci společné Československé republiky se v dalších letech mělo ještě oslabit. Ústava z roku 1960 upravovala již ne slovenské národní orgány, jak tomu činila ústava předešlá, ale pouze Slovenskou národní radu, jejíž kompetence zcela minimalizovala, čímž ji vyřadila v podstatě z jakékoli účasti na řízení státu. Stávající ústavní státoprávní postavení Slovenska a asymetrické pojetí svébytnosti slovenského národa v rámci jednotného československého státu se staly neudržitelnými. Projevem demokratizačního procesu vrcholícího v roce 1968 byl na úrovni státoprávního uspořádání republiky

⁷⁴ RÁKOŠ, E., RUDOHRADSKÝ, Š.: *Slovenské národné orgány 1943-1968*. Bratislava: Slovenská archívna správa, 1973. s. 547. str. 140 an.

⁷⁵ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3 str. 320.

⁷⁶ PAVLÍČEK, V. a kol.: *Mýty Ústavní právo a státověda. II. díl: Ústavní právo České republiky*. Praha: LINDE Praha, a. s., 2001. 551 s. ISBN 80-7201-273-8. str. 77 an.

federalizační proces, jenž vyústil do schválení ústavního zákona č. 143/1968 Sb. o československé federaci dne 27. října 1968. Tento ústavní zákon byl však schválen až po srpnové sovětské invazi, takže nebylo možné se v důsledku jeho schválení nadít nějaké převratně silné participace slovenského národa na fungování společného, nyní již federativního státu. Republiková centralizace mnoho neustoupila, postavení národních orgánů bylo posilněno pouze přiměřeně. Naopak, tím nejlepším, čeho se Slovákům dostalo z ústavního zákona o československé federalizaci, bylo samotné provedení federalizace československého státu. Vytvořil se zákonodárny orgán federace – Federální shromáždění, sestávající ze Sněmovny lidu a Sněmovny národů, ve které se při přijímání některých zákonů spravovala principem zákazu majorizace. V doméně výkonné moci došlo k vytvoření vlády federální a dvou vlád republikových. Působnost federace a republik byla zakotvena na základě klasického federálního modelu rozdělení působnosti, když byla vymezena výlučná působnost federace, společná působnost federace a republik a konečně výlučná působnost republik v rozsahu tzv. zbytkové klauzule. Vznikly dvě republiky, které měly představovat rovnoprávnost českého a slovenského národa v jednom státě. Zmíněná rovnoprávnost však byla spíše deklarací a i tu ponížil v období normalizace záhy přijatý ústavní zákon č. 125/1970 Sb., který významně posílil kompetence federace, jak v oblasti společné působnosti, tak fakticky i v oblasti výlučné působnosti federace. Současně byly umenšeny pravomoci republikových orgánů.⁷⁷

80. léta, zejména jejich konec, přinesla i v souladu s děním v okolních socialistických republikách zjištění, že komunistický režim neobstál, a tak i v ČSSR změnil se politický režim v demokratický. V nových demokratických podmínkách našel slovenský národ, již ničím nesvázan, patřičnou sílu k prosazení své suverenity. Konsekventně se osamostatnil a založil si svůj stát.

⁷⁷ ZIMEK, J.: *Ústavnost a český ústavní vývoj*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 179 s. ISBN 80-210-3058-5. str. 154 an.

26. Závěr

Legální Slovenská národní rada se jako vrcholný orgán domácího slovenského odboje ustavila dne 1. září 1944, krátce po zahájení Slovenského národního povstání, jež náleželo k nejvýznamnějším protifašistickým a protinacionalistickým povstáním v Evropě, jež umožnilo Slovákům zařadit se posléze mezi vítězné státy druhé světové války a jehož řízení Slovenská národní rada převzala a koordinovala.

Slovenská národní rada se po svém vzniku v Deklaraci SNR ze dne 1. září 1944 prohlásila představitelkou slovenského národa a orgánem veškeré moci zákonodárné, vládní i výkonné na Slovensku, a to až do doby demokratického ustavení legitimních slovenských zástupců. Tyto proklamace o převzetí moci vtělila SNR i do svého nařízení č. 1/1944 Zb. n. SNR, které v tomto smyslu Deklaraci SNR potvrdilo. Následkem toho stala se Slovenská národní rada vedle právně kontinuitního exilového Prozatímního státního zřízení ČSR novým zdrojem, resp. ohniskem moci v obnovované Československé republice.

Slovenská národní rada se tak při svém po Slovenském národním povstání poměrně silném postavení, v němž se tehdy nacházela, stala institucionálním výrazem slovenského národního usilování o národní a státní emancipaci v rámci ústavní rekonstrukce společného státu Čechů a Slováků – Československé republiky. Slovenská národní rada se měla stát pro Slováky institucionálním prostředkem zabezpečujícím fungování vztahu Čechů a Slováků na základě pretendovaného principu „rovný s rovným“. Takové postavení Slovenské národní rady jako slovenského národního orgánu představujícího slovenský národ jako přinejmenším rovnocenného partnera národu českému potvrdil Košický vládní program ze dne 5. dubna 1945.

V průběhu osvobození území ČSR, zejména po průniku sovětské armády na území Moravy, byly však Slovenským národním povstáním vydobyté pravomoci Slovenské národní rady nejprve upraveny ve prospěch celostátních pravomocí nařízením č. 30/1945 Zb. n. SNR ze dne 21. dubna 1945.

Později, po osvobození celého území ČSR, tedy v již poválečné situaci, byly pravomoci Slovenské národní rady významněji redukovány v důsledku série tří

Pražských dohod, což se následně nutně projevilo v oslabeném postavení Slovenské národní rady a tím i ve státoprávně oslabeném postavení slovenského národa, jež SNR reprezentovala. Zejména komunisté byli těmi, kdož ztratili zájem na silném postavení Slovenské národní rady, ježto její většinové obsazení zástupci Demokratické strany a její pravomoci v rukou těchto zástupců zdály se jim být překážkou na cestě vedoucí k dosažení jejich cíle spočívajícího v provedení státního převratu a nastolení takzvané diktatury proletariátu. Komunisty vyvolaná politická krize na Slovensku v průběhu podzimu 1947 dokonce předjímala budoucí události revolučního února 1948, neboť komunisté uplatnili většinu jimi později využitých prvků již na podzim roku 1947, a to právě na půdě slovenských národních orgánů.

Po komunistickém puči v roce 1948 a následném přijetí Ústavy 9. května dostalo se Slovenské národní radě, resp. slovenským národním orgánům v důsledku nové ústavní reglementace další devalvace týkající se nejen postavení slovenských národních orgánů, ale vskutku i slovenského národa samotného. Jak ukázal nejbližší ústavní vývoj v roce 1960, ponížení významu Slovenské národní rady, resp. slovenských národních orgánů nebylo Ústavou 9. května zdaleka završeno.

Navzdory postupné degradaci postavení Slovenské národní rady sehrála však tato významnou úlohu ve smyslu emancipace ve Slovenské národní radě sjednoceného slovenského národa, který sice proklamovanou rovnoprávnost s národem českým ve společné republice, tím méně případné autonomistické intence, prozatím neuhájil, ale který se v budoucnosti dokonce měl osamostatnit a vytvořit si svůj vlastní národní stát.

27. Seznam použité literatury

1. ADAMOVIČ, K.: *Stručné dějiny práva v ČSR v období 1938 – počátek roku 1948 se zřetelem k vývoji v českých zemích. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek V.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČAV: 1992. 165 s. ISBN 80-85270-09-9.
2. BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku.* Banská Bystrica: UMB, PrF Banská Bystrica, 2001. s. 391. ISBN 80-8055-477-3.
3. BEŇA, J.: *Slovensko a Benešove dekréty.* Bratislava: BELIMEX, s. r. o., 2002. s. 251. ISBN 80-89083-22-6.
4. GRONSKÝ, J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II/A. (1945-1948).* Praha: Karolinum, 2002. 235 s. ISBN 80-246-0519-8.
5. GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Svazek I.* Praha: Karolinum: 2005. 584 s. ISBN 80-246-1027-2.
6. GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. Svazek II.* Praha: Karolinum: 2006. 512 s. ISBN 80-246-1210-0.
7. Gustáv, H.: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní 3. Vydanie.* Bratislava: Pravda, 1974. 683 s.
8. HOENSCH, J. K.: *Slovensko a Hitlerova východná politika. Hlinkova slovenská ľudová strana medzi autonómiou a separatizmom 1938 – 1939.* Bratislava: Veda. 2001. ISBN 80-224-0693-7.
9. JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania. (Kapitoly z občianskeho odboja).* Bratislava, EPOCHA 1969. 536 s.

10. KAPLAN, K.: *Československo v letech 1945-1948: 1. část*. Praha: SPN, 1991. 153 s. ISBN 80-04-25699-6.
11. KAPLAN, K.: *Pražské dohody 1945-1947. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek IV*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČSAV: 1992. 259 s. ISBN 80-85270-07-2.
12. KAPLAN, K.: *První poválečná vláda: Komentované dokumenty. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek V*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČAV: 1992. 165 s. ISBN 80-85270-09-9.
13. KUKLÍK, J.: *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů: Dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. Praha: LINDE Praha, a. s., 2002. 511 s. ISBN 80-72013-52-1.
14. MARŠÁLEK, P.: *Protektorát Čechy a Morava: Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*. Praha: Karolinum, 2002. s. 348. ISBN 80-246-0302-0.
15. MĚCHÝŘ, J.: *Slovensko v Československu: slovensko-české vztahy 1918-1991*. Praha: Práce, 1991. 123 s. ISBN 80-208-0225-8.
16. PAVLÍČEK, V. a kol.: *Mýty Ústavní právo a státopráva. II. díl: Ústavní právo České republiky*. Praha: LINDE Praha, a. s., 2001. 551 s. ISBN 80-7201-273-8.
17. PEKNÍK, M.: *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti II*. Bratislava: Národné literárne centrum – Dom slovenskej kultúry, 1998. 600 s. ISBN 80-88878-48-9.
18. PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie: Dokumenty*. Bratislava, Vydavateľstvo politickej literatúry, 1965. 1218 s.

19. RÁKOŠ, E., RUDOHRADSKÝ, Š.: *Slovenské národné orgány 1943-1968*. Bratislava: Slovenská archívna správa, 1973. s. 547.
20. ROTNÁGL, J.: *Praha a Slováci*. Praha: Detvan, 1927. 19 s.
21. ROTNÁGL, J.: *Češi a Slováci: Vzpomínky a úvahy nad dopisy a zápisky z let 1907-1918*. Praha: J. R. Vilímek, 1945. 276 s.
22. RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1914-1945*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1997. 360 s. ISBN 80-88880-10-6.
23. RYCHLÍK, J.: *Češi a Slováci ve 20. století: Česko-slovenské vztahy 1945-1992*. Bratislava: Academic Electronic Press Bratislava a Ústav T. G. Masaryka Praha, 1998. 554 s. ISBN 80-88880-09-2.
24. SCHELLE, K., VOJÁČEK, L.: *Právní dějiny na území Slovenska*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2007. 450 s. Právo. ISBN 978-80-87071-43-4.
25. STEHLÍK, M., LUKEŠ, M., JUNEK, M., & TAMCHYNA, R.: *Naše osmičky: Československé dějiny 20. století v osmičkových předělech*. 1. vyd. Praha: Radioservis. 2008. 98 s. ISBN 978-80-86212-82-1.
26. STEHLÍK, M.: *Češi a Slováci 1882-1914: Nezřetelnost společné cesty*. 1. Vyd. Praha: Togga, 2009. 170 s. ISBN 978-80-87258-16-3. s.
27. ZAVACKÁ, K.: *Ústavný vývoj na Slovensku v období od 6. 10. 1938 do apríla 1945. Studie. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny ČSAV. Svazek V*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny ČAV: 1992. 165 s. ISBN 80-85270-09-9.
28. ZIMEK, J.: *Ústavnost a český ústavní vývoj*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 179 s. ISBN 80-210-3058-5.

28. Seznam zkratek

1. ČNF - Česká národní fronta
2. ČNR - Česká národní rada
3. ČSL - Československá strana lidová
4. ČSR - Československá republika
5. ČSSR - Československá socialistická republika
6. DS - Demokratická strana
7. HSLS - Hlinkova slovenská ľudová strana
8. KSČ - Komunistická strana Československa
9. KSS - Komunistická strana Slovenska
10. PNS - Prozatímní národní shromáždění
11. SLS - Slovenská ľudová strana
12. SNR - Slovenská národní rada
13. ÚNS - Ústavodárné národní shromáždění

29. Klíčová slova

Slovenská národní rada, Slovenské národní povstání, Československá republika

Slovak National Council, Slovak National Uprising, Czechoslovak Republic